



Yleisötilaisuus - opas pelastusviranomaiselle suunnitelmien arviointiin

Anniina Rajala

2021 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

Yleisötilaisuus - opas pelastusviranomaiselle suunnitelmien arviointiin

Anniina Rajala
Turvallisuus ja riskienhallinta
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2021

Anniina Rajala

Yleisötilaisuus - opas pelastusviranomaiselle suunnitelmien arviointiin

Vuosi

2021

Sivumäärä 45

Yleisötilaisuudet ovat usein suuria massatapahtumia, joissa tulee ottaa huomioon useita erilaisia riskejä ja vaaroja, joihin on varauduttava. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas Lapin pelastuslaitoksen pelastusviranomaisille siitä, kuinka yleisötilaisuuksien suunnitelmia tulee arvioida. Oppaan tavoitteena on yhtenäistää pelastusviranomaisten linjaa suunnitelmien arvioinnin suhteen.

Tietoperustassa perehdytään erityisesti yleisötilaisuuksien lainsäädäntöön pelastusviranomaisen näkökulmasta. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin haastattelua sekä sähköistä kyselylomaketta, joiden vastausten perusteella luotiin pelastusviranomaista palveleva opas. Saatu aineisto analysoitiin hyödyntäen teemoittelua.

Tulosten perusteella pelastusviranomaisten tämän hetkiseen toimintatapaan vaikuttaa vahvasti pitkältä aikaväliltä voimistuneet toimintatavat, joita ei ole ajansaatossa muutettu. Uuden organisaatiomuutoksen kautta myös yleisötilaisuuksiin halutaan yhtenäistä linjaa. Tulokset osoittivat, millaista muutosta yleisötilaisuuksien toimintatavat kaipaavat ja millainen opas voi tukea haluttua muutosta.

Opinnäytetyön salatussa lopputuotoksessa huomioidaan vain yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointi toimeksiantajan toiveesta. Toimeksiantaja tulee todennäköisesti kehittämään itsenäisesti yleisötilaisuuksien suhteen myös sen muita osa-alueita. Muutoksessa voidaan hyödyntää opinnäytetyössä saatuja tuloksia, joissa otettiin huomioon myös palotarkastusten tilanne.

Anniina Rajala

Public event - Designing a Guide for Evaluation of Plans by the Rescue Authority

Year	2021	Pages	45
------	------	-------	----

Public events are usually large mass events where several risks and dangers should be considered and be prepared for. This thesis produces a guidebook for Lapland's Rescue Department authorities concerning how to assess public event plans. The guidebook's aim is to streamline the rescue authorities' current practices regarding the assessment of public event plans.

The theoretical framework gives a broad look in to the legislation of public events from the viewpoint of rescue authorities. The material for the thesis was gathered with interviews and electronic survey, to which the answers given generated a guidebook for the rescue authorities. The material gathered was analysed using themes.

The results provided knowledge on how the current practices of rescue authorities is considerably affected by the practices, which have been established in the past and which no one has brought up to date. With the new organisation change more coherent practices are desired also for the assessment of public events. The results show the changes the practices require and the nature of the guidebook that could support in this change.

In the confidential section of the thesis only the assessment of public events is considered in respect of the commissioner's wishes. The commissioner must respectively improve other public event sectors independently, but is welcome to use the results provided here, for example, the current situation of fire inspection was also scrutinised.

Keywords: evaluation, public event, rescue plan

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Yleisötilaisuus ja sen turvallisuus	6
2.1	Viranomaisyhteistyö	8
2.2	Riskienhallinta ja riskianalyysi	9
2.3	Riskienhallintaprosessi	10
3	Lainsäädäntö	13
3.1	Kokoontumislaki	13
3.2	Pelastuslaki	14
3.2.1	Omatoiminen varautuminen	14
3.2.2	Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma	15
3.2.3	Yleisötilaisuuden palotarkastus.....	17
3.2.4	Yleisötilaisuuden pyrotekniikka	18
4	Toimiva opas	19
4.1	Suunnittelu.....	19
4.2	Kirjoituksen muoto.....	20
4.3	Kuvitus.....	21
4.4	Ulkoasu	21
5	Opas pelastusviranomaiselle.....	22
5.1	Toimeksiantajan esittely	23
5.2	Kehittämistyön menetelmät	23
5.3	Tulokset	26
5.4	Oppaan kuvaus.....	29
6	Johtopäätökset	31
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	32
	Lähteet.....	34
	Kuviot	38
	Liitteet	39

1 Johdanto

Turvallisuus puhuttaa tällä hetkellä ihmisiä ympäri maailman. Vallitsevan pandemian johdosta erityisesti terveysturvallisuus on noussut isoksi osaksi turvallisuuskeskustelua. Lisääntyvä terrorismi ja sen uhka sekä maailman epävakaa tilanne pohdituttavat ihmisiä myös massatapah- tumien suhteen. Turvallisuudesta puhuttaessa käsitteenä tarkoitetaan kuitenkin sellaista asiaa, jonka jokainen yksilö kokee eri tavalla, eikä turvallisuudelle ole tästä syystä selkeää määrittelyä.

Turvallisuutta ja sen tunnetta pyritään jatkuvasti parantamaan tarjoamalla kansalaisille tur- vallista arkea. Turvalliseen arkeen kuuluu niin työ, koulutus kuin fyysinen ja henkinen hyvin- vointi. Suomessa tehdään yhteistyötä eri viranomaisten sekä muiden maiden kesken, jotta kansalaisten turvallisuus voidaan taata. Kun yleistä järjestystä pidetään yllä, luodaan kansa- laisille turvallinen kuva maan turvallisuustasosta.

Erityisesti tapahtumaturvallisuutta käsiteltäessä puhutaan useimmiten suurista ihmismassoista ja tarkasta suunnittelusta. Turvallisen yleisötilaisuuden luonnissa hyödynnetään viranomaisyh- teistyötä sekä riskienhallintaa. Tällaisessa yleisötilaisuudessa vaarat ja riskit on huomioitu sekä arvioitu ja niihin on varauduttu tarvittavilla toimenpiteillä, jotta turvallinen yleisötilai- suus voidaan taata tapahtuman kävijöille. Suomessa yleisötilaisuuksien turvallisuutta säädel- lään lainsäädännöllä.

Opinnäytetyö perehtyy yleisötilaisuuksien turvallisuuteen pelastusviranomaisen näkökulmasta, sillä opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Lapin pelastuslaitos. Lapin pelastuslaitos on ha- vainnut ongelmaksi sen, ettei organisaatiossa arvioida yleisötilaisuuden lakisääteisiä pelastus- suunnitelmia yhdenmukaisella tavalla. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia syitä sille, miksi yhdenmukaisuus ei toteudu suunnitelmien arvioinnissa ja miten tilannetta tulisi kehittää. Opinnäytetyössä käytetään kehittämismenetelminä haastattelua sekä kyselyä, joiden avulla päästään kiinni ongelman ytimeen. Opinnäytetyö pyrkii lopputuloksena antamaan ratkaisun havaittuun ongelmaan salatun oppaan muodossa.

2 Yleisötilaisuus ja sen turvallisuus

Yleisötilaisuus on sellainen tilaisuus tai tapahtuma, joka on avoin kaikille. Yleisötilaisuuden asiakkailta on mahdollisuus päästä tapahtumaan ilmaiseksi tai asiakkailta voidaan vaatia pää- sylipun ostamista ennen tapahtumaan pääsemistä. Yleisötilaisuuden asiakkailta ei kuitenkaan edellytetä erillistä kutsua tai jonkin yhteisön jäsenyyttä. Esimerkkeinä yleisötilaisuuksista

voidaan pitää erilaisia avoimia huvitilaisuuksia, kilpailuja sekä näytöksiä. (Poliisi 2020; Koontumislaki 530/1999.)

Tapahtumista puhuttaessa tarkoitetaan aina ajallista ilmiötä, jolle on määritelty alku ja loppu. Tapahtuma suunnitellaan aina yksityiskohtaisesti ja nämä suunnitelmat sitoutuvat yleensä tiettyyn paikkaan. Tapahtumaa on mahdotonta jäljitellä, sillä tapahtumat tapahtuvat vain kerran täysin samalla tavalla. Käytännössä toteutuneen tapahtuman voi luoda uudelleen, mutta aina jokin teko tai ympäristö tapahtumassa on erilainen, jolloin myös asiakkaiden kokemukset tapahtumasta muuttuvat. Tapahtumajärjestäjä hakee tapahtumiin ”kerran elämässä” -kokemusta, joka tekee tapahtumasta ainutlaatuisen ja houkuttelevan. (Getz 2013, 37.)

Yleisötilaisuudet jaetaan yleensä koon ja luonteen mukaan. Yleisimmät tapahtumakategoriat ovat esitetty seuraavasti Bowdinin, Allenin, O’Tooleen, Harrisin ja Mc Donnelin mukaan (2007, 15-18). Paikallisten tapahtumien tarkoituksena on luoda sellainen tapahtuma, jossa paikalliset ihmiset tapaavat toisiaan sosiaalisissa merkeissä ja luovat yhteisöllisyyttä. Isoissa tapahtumissa on huomattava taloudellinen hyöty ja ne vetävät puoleensa useita vierailijoita. Tämän kaltaisista tapahtumista media on usein kiinnostunut ja raportoi niistä kattavasti. Tunnusomaisesta tapahtumasta puhutaan silloin, kun tapahtumasta on syntynyt vahva mielikuva ihmisille. Tunnuksenomainen tapahtuma voi olla esimerkiksi Oktoberfest. Megatapahtumat sen sijaan vaikuttavat maailman talouteen merkittävästi. Niille on tyypillistä vahva kansainvälinen ulottuvuus ja ne keräävät vierailijoita ympäri maailmaa.

Paasosen (2013, 7-13) mukaan maailmalla järjestetään erittäin paljon tilaisuuksia, joissa on satojatuhansia osallistujia. Yleisötilaisuuksien järjestämiseen liittyy usein erilaisia turvallisuusriskejä, joista yleisin on yleisön häiriökäyttäytyminen. Yleisötilaisuuksien turvallisuusriskeihin vaikuttaa pitkälti se, millaisesta yleisötilaisuudesta on kyse. Muun muassa yleisötilaisuuden ajankohta ja mahdollinen hinta vaikuttavat siihen, millaisia osallistujia ja kuinka paljon kävijöitä yleisötilaisuus vetää puoleensa.

Esimerkkinä häiriökäyttäytymisestä on Helsingissä vuonna 2013 tapahtunut konflikti, jossa jalkapallokannattajat häiriökäyttäytyivät helsinkiläisessä jalkapallohallissa. Tuolloin poliisi sai hälytyksen jalkapallokatsomossa riistäytyneestä nujakasta ja paikalle lähetettiin useita partiota. Jalkapallohallissa oli ollut harjoitusottelu, jossa oli paikalla poliisin arvion mukaan noin satakunta katsojaa. Tilanne oli ehtinyt rauhoittua ennen poliisin saapumista paikalle, mutta harjoitusottelu pelattiin loppuun poliisipartioiden seurattessa vierestä. Vastaavanlainen tilanne on käynyt noin puoli vuotta myöhemmin Helsingissä, jolloin noin kolmekymmentä jalkapallo- ja jääkiekkokannattajaa otti väkivaltaisesti yhteen. Toisinaan kyseiset yhteenotot ovat etukäteen suunniteltuja, mutta ainakaan jälkimmäisessä tapauksessa Helsingin poliisilaitoksen ylikomisarion mukaan kyseessä ei ollut ennalta sovittu väkivaltatilanne. (Paasonen 2013, 21-22.)

Myös Nybergin ja Priksin (2017) tutkimuksen mukaan väkivaltaa ja häiriökäyttäytymistä tavaataan suurissa yleisötilaisuuksissa. Tilanne on noussut erityisesti Euroopassa median otsikoihin, sillä häiriökäyttäytyminen yleisötilaisuuksissa aiheuttaa lisäkustannuksia poliisille. Kiistanalaisena kysymyksenä tutkimuksen mukaan pidetään sitä, tuleeko tapahtumajärjestäjän ottaa kohtuullisella osuudella osaa yhteiskunnallisiin menoihin, joita yleisötilaisuus järjestäminen aiheuttaa. Tehdyn ruotsalaistutkimuksen mukaan Ruotsissa otettiin käyttöön uudistus, jossa jalkapalloseurojen oli maksettava mahdolliset poliisin kustannukset yleisötilaisuuden aikana. Tämä johti siihen, että yksityisen turvallisuusalan työntekijöiden eli vartijoiden määrä yleisötilaisuudessa lisääntyi. Määrän muutos ei kuitenkaan vaikuttanut poliisin työtehtäviin ja niiden määrään. Nybergin ja Priksin mukaan tällaisessa tilanteessa, jossa tapahtumajärjestäjää vaaditaan maksamaan poliisin tuottamista yhteiskunnallisista palveluista, saattaa tapahtumajärjestäjän ja poliisin yhteistyö horjua. Tästä syystä yleisötilaisuuksia tulee tutkia lisää, jotta tilanteeseen saadaan mahdollisesti kaikkia osapuolia palveleva ratkaisu.

Yleisötilaisuuksissa tärkeintä on ennakoida tulevaa. Turvallisuussuunnittelu on aloitettava mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta voidaan vähentää tapahtumalle koituvia lisäkustannuksia niissä tapauksissa, kun huonosti ennakoidut riskit toteutuvat ja aiheuttavat toimenpiteitä. Yleisötilaisuuksien vaarat ja riskit on aina määriteltävä tapahtumakohtaisesti, sillä jokaisen tapahtuman kohdalla on otettava huomioon tilannesidonnaisia riskejä. Järjestettävien yleisötilaisuuksien riskit eivät siis ole aina verrattavissa toisiinsa.

2.1 Viranomaisyhteistyö

Valtonen (2007, 7) kertoo, että viranomaisyhteistyö mielletään usein vain tiettyjen toimijoiden yhteistyöhön, joka on sidonnainen toimintaympäristöön. Viranomaisyhteistyölle ei ole tieteellisesti hyväksyttyä yleistä määritelmää, sillä sellaista ei ole käsitteestä koskaan tehty. Myös Männikkö ja Nurminen (2018, 13) toteavat, että laki määrittelee viranomaisyhteistyön väljästi. Männikön ja Nurmisen mukaan hallintolain (434/2003) periaatteen mukaan viranomaisen on ”muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.” Joillekin viranomaistoimijoille yhteistyö on päivittäistä rutiinia, joka mahdollistaa normaaliolojen häiriötilanteiden hallinnan ilman erityisiä järjestelyjä. Viranomaisyhteistyö saattaa kuitenkin olla myös erikoistapaus, jossa yhteistyö edellyttää suunnitteluprosessia. Tällaisesta voidaan pitää esimerkkinä suuren yleisötilaisuuden järjestämistä, jossa puolustusvoimat osallistuvat virkaavunantajan turvallisuusjärjestelyihin. (Valtonen 2007, 7-8.)

Yleisötilaisuuksien järjestämisessä viranomaisyhteistyö korostuu erityisesti turvallisuuden osaluella. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin mukaan tapahtumien turvallisuus on yhteistyötä, jossa päätoteuttajalla on kokonaisvastuu tapahtuman turvallisuudesta. Tukesin mukaan tapahtuman laajuus ja luonne vaikuttavan siihen kuinka vaativa tapahtuma tulee olemaan.

Mitä vaativammasta tapahtumasta on kyse, sitä riskialttiimpi tapahtuma on. (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2021, 2-6.)

Viranomaisten tarkoituksena on valvoa, että tapahtumajärjestäjä noudattaa kaikkia hänelle asetettuja vaatimuksia. Tarpeen vaatiessa viranomaiset myös ohjaavat ja neuvovat tapahtumajärjestäjää. Suosituksena on, että yhteistyö viranomaisten kanssa aloitetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta varmistutaan siitä, että kaikki tarvittavat asiat on otettu tapahtuman järjestämisessä huomioon. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes (2021, 4) ja Hiltunen (2021a, 11) ovat listanneet tapahtumien turvallisuutta valvovia viranomaisia. Heidän mukaansa poliisi ottaa yleisötilaisuuden suhteen kantaa lupa-asioihin sekä valvontaan ja yleiseen järjestykseen. Pelastuslaitos vastaa palo- ja pelastusturvallisuudesta, jonka huolellisella suunnittelulla varmistutaan siitä, että tapahtumapaikka on yleisölle turvallinen. Onnettomuuksien syntyä ehkäistään ja niiden toteutumiseen varaudutaan riskikartoituksen mukaisilla toimenpiteillä. Ensihoito on yleensä pelastuslaitoksen tai sairaanhoitopiirin järjestämä, jonka valmiustasoa on nostettu esimerkiksi suurten tapahtumien yhteydessä. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes varmistaa kuluttajapalveluiden turvallisuuden. Tapahtumien turvallisuudessa saattaa olla mukana myös rakennusvalvonta, aluehallintovirasto, ympäristönsuojeluviranomaisia tai muita tapahtuman luonteesta ja tapahtumapaikasta riippuvaisia viranomaisia.

Kaikkien edellä esitettyjen viranomaisten yhteistyöllä varmistutaan turvallisesta tapahtumasta, vaikka viime kädessä tapahtumajärjestäjä vastaa turvallisen tapahtuman toteutumisesta. Porolan (2007, 43) mukaan suomalaisten viranomaisten resurssit ovat pienet, joten erityisesti massiivisten yleisötilaisuuksien suhteen on välttämätöntä tehdä yhteistyötä, jotta voidaan luoda riittävät turvallisuusjärjestelyt. Mallintaminen on noussutkin Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksella hyödyksi isojen tapahtumien turvajärjestelyiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Käytössä on suunnittelurunko, jonka luonnissa on hyödynnetty turvajärjestelyiden suunnittelusta ja toteutuksesta saatuja kokemuksia.

2.2 Riskienhallinta ja riskianalyysi

Riskienhallinnalla tarkoitetaan sen perinteisessä merkityksessä prosessia, jonka avulla torjutaan uhkaavia vaaroja ja minimoidaan niistä aiheutuvia tappioita (Suominen 2003, 27). Käytännössä riskienhallinta on siis koordinoitua toimintaa, johon tulee ja kannattaa käyttää riittävästi aikaa sekä resursseja (SFS-ISO 31000:2018, 6; Paasonen 2013, 27). Tunnistettujen riskien kautta on mahdollista tehdä tarvittavia toimenpiteitä riskin minimointiin tai sen poistamiseen. Riskejä on kuitenkin jatkuvasti kaikkialla, joten osa riskeistä on vääjäämättä hyväksyttävä. Tärkeintä on välttää ja varautua sellaisiin riskeihin, joiden vaara on väistämätön. (Graham & Wiener 1997, 7.) Paasonen (2013, 27) mukaan riskien tunnistaminen ja arviointi on turvallisuusjohtamisen perusta.

Riskit voidaan Leppäsen (2006, 43-44) mukaan jakaa subjektiiviseen ja objektiiviseen riskiin. Objektiivisessä riskissä kyse on sellaisesta riskistä, joka on olemassa ihmistajunnan ulkopuolella. Objektiivinen riski on siis olemassa, vaikka ihminen ei tiedostaisi riskiä. Tällaisesta voidaan pitää esimerkkinä kiven putoamista, joka tapahtuu, vaikka emme tietäisi siitä. Kiven putoamisesta muodostuu kuitenkin riski ihmiselle siinä vaiheessa, kun seisomme putoavan kiven alla. Subjektiivisesta riskistä puhutaan silloin, kun riskeistä ollaan tietoisia ja niiden vaikutusta pohditaan esimerkiksi riskin vaikutuspiirissä olevaan ryhmään. Riskiä tarkastellaan siis subjektiivisesta näkökulmasta.

Yleisötilaisuuden riskit arvioidaan yleensä todennäköisyyslaskennalla. Tällöin mitataan riskin todennäköisyyttä ja riskin toteutumisesta aiheutuvaa vakavuutta. Riski voidaan saattaa täten matemaattisen muotoon: Riski = todennäköisyys x riskin vakavuus (Suominen 2003, 10). Riskien arvioinnissa voidaan huomioida myös riskin aiheuttamat taloudelliset haitat. Yleisötilaisuuden riskienhallinnassa tärkeintä on kuitenkin tarkastella yleisötilaisuutta kokonaisvaltaisesti ja kytkeä riskienhallinta osaksi yleisötilaisuuden kaikkia vaiheita, alusta loppuun asti. Yleisötilaisuuden riskienhallinnassa johtaminen on olennainen osa koko prosessia, jotta riskienhallinta ei jää irralliseksi yleisötilaisuuden muusta toiminnasta. (Paasonen 2013, 27-28.)

Kuviossa 1 on esitetty esimerkki riskimatriisista. Riskimatriisi toimii käytännöllisenä työkaluna riskien arvioinnissa, sillä se on helposti muokattavissa erityyppisiin tilanteisiin, vaikka riskimatriisin tarkoitusperä pysyy samana. Riskimatriisi auttaa dokumentoimaan riskien arvioinnin selkeästi, jolloin arviointeihin on mahdollista palata myös jälkikäteen. Riskimatriisi toimii siten, että todennäköisyys ja vakavuus on esimerkissä esitetty luvuin 1-3, jolloin numero 1 kuvaa riskien ja niiden seurausten pienintä todennäköisyyttä tai vakavuutta ja vastaavasti numero 3 kuvaa suurinta todennäköisyyttä tai vakavuutta.

Tapahtuman todennäköisyys	Seurauksien vakavuus		
	Vähäinen (1)	Haitallinen (2)	Vakava (3)
Epätodennäköinen (1)	1. Merkityksetön	2. Vähäinen	3. Kohtalainen
Mahdollinen (2)	2. Vähäinen	3. Kohtalainen	4. Merkittävä
Todennäköinen (3)	3. Kohtalainen	4. Merkittävä	5. Sietämätön

Kuvio 1: Perinteinen riskimatriisi (mukaillen Työterveyslaitos 2021)

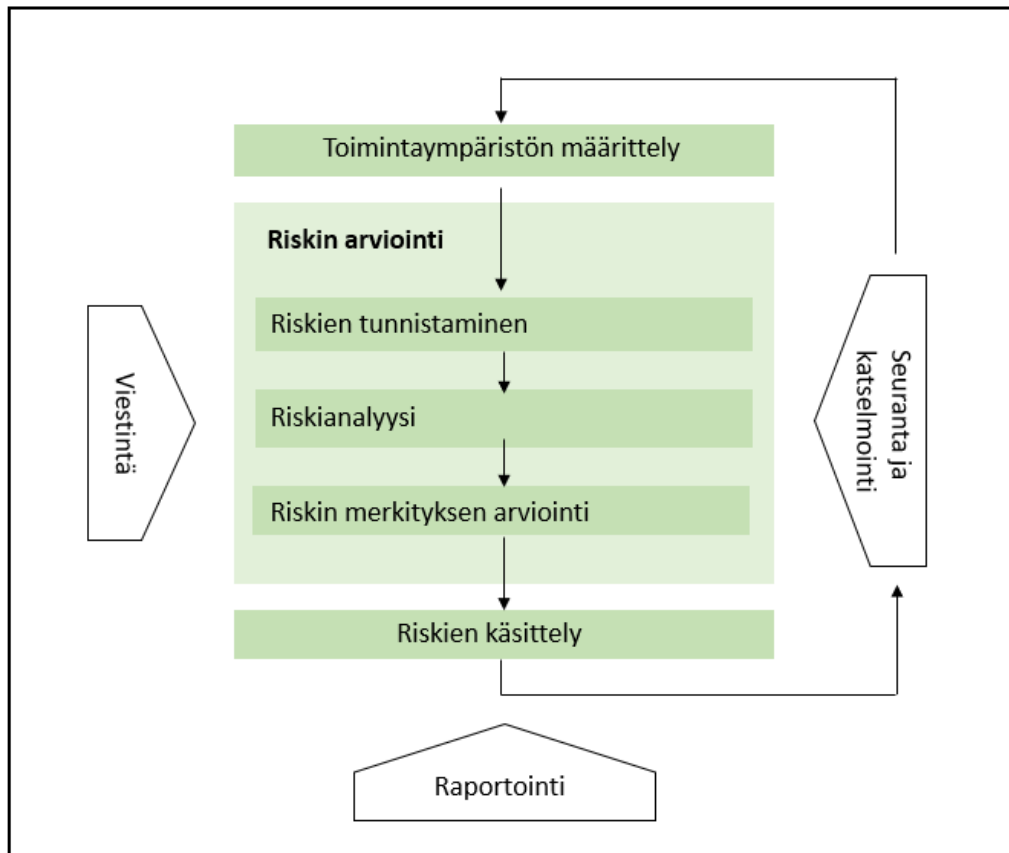
2.3 Riskienhallintaprosessi

Valtiovarainministeriön julkaisun (2017, 18) mukaan onnistuneessa riskienhallinnassa reagoidaan säännöllisesti mahdollisiin muutoksiin. Kyseessä ei ole kertaluontoinen työ tai tehtävä, vaan jatkuvaa kehitystä ja tavoitteellisuutta vaativa prosessi. Vaikka riskienhallintaprosessissa

määritellään toimintaympäristö, on huomioitava, että määritelty toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa. Toimintaympäristön muutokset on otettava huomioon kokonaisvaltaisessa riskienhallinnassa. Walden (2018) kertoo blogikirjoituksessaan, että myös yleisötilaisuuden onnistumiseen vaikuttaa oleellisesti riskienhallinta. Usein poikkeavat tilanteet tulevat eteen yleisötilaisuuden aikana todella nopeasti. Tästä syystä huolellinen tapahtumasuunnittelu sekä siihen kuuluva riskienhallinta korostuu. Huolellisella valmistautumisella ja varautumisella on mahdollisuus reagoida ajoissa poikkeavaan tilanteeseen.

Yleisötilaisuuden riskienhallintaprosessissa on huomioitava tapahtumapaikka, kävijät, ohjelma sekä muut tapahtumakohtaiset tekijät (Vuoripuro 2007, 22-23). Jokainen järjestettävä yleisötilaisuus on erilainen ja sisältää yksilöllisiä riskejä, jolloin tapahtumajärjestäminen vaatii perehtyneisyyttä ja laajaa ammattitaitoa (Kanninen & Salomaa 2020, 17). Tapahtumajärjestäjältä vaaditaan usein laajempaa osaamista ja kokemusta sekä korkeampia standardeja tunnistaa, analysoida ja ennaltaehkäistä riskejä yleisötilaisuuksissa (Silvers & O’Toole 2018, 57). Vaikka yleisötilaisuus suunniteltaisiin erittäin huolellisesti, on aina varauduttava muuttuviin ja epätyypillisiin tilanteisiin. Yleisötilaisuudessa on useita liikkuvia osia, joiden vuoksi kaikkiin tilanteisiin ei voida varautua, mutta riskienhallinnan avulla todennäköisimmät ongelmat saadaan nostettua esiin.

Kuviossa 2 on esitetty riskienhallinnan prosessi mukailleen sitä kuin se esitetään SFS-ISO 31000:2018 standardissa. Kuvioista selviää, että viestintä, seuranta ja raportointi ovat osa riskienhallintaprosessia. Näillä pyritään varmistamaan, että riskit ymmärretään ja tietyille toimipiteille on tarve ja peruste. Riskienhallintaprosessi esitetään kuviossa etenevässä järjestyksessä, vaikka käytännössä kyseessä on iteratiivinen prosessi. (SFS-ISO 31000:2018, 14.)



Kuvio 2: Riskienhallintaprosessi (mukaiillen SFS-ISO 31000:2018)

Valtiovarainministeriön julkaisussa (2017, 18-27) esitetty riskienhallintaprosessi myötäilee SFS-ISO 31000:2018 standardissa esitettyä riskienhallintaprosessia. Riskienhallintaprosessi koostuu viidestä (5) selkeästä osa-alueesta:

Toimintaympäristön määrittely, jossa rajataan ulkoinen ja sisäinen toimintaympäristö sekä riskikriteerit. Tällöin ymmärretään paremmin, mitä riskejä sisällytetään riskienhallintaan ja kuinka tunnistettuja riskejä tulee suhteuttaa. Valinnat ja päätökset riskien käsittelyä varten on täten helpompi tehdä.

Riskien tunnistaminen, jossa tavoitteena on havaita ja kirjata kaikki mahdolliset esiin nousseet riskit. Riskien tunnistamisvaiheessa on hyvä havaita myös uusia tai aiemmin tunnistamattomia riskejä ja kartoittaa näiden mahdollisia riippuvuussuhteita. Tällöin osataan varautua tarvittavilla toimenpiteillä toimintaa uhkaaviin ja vaarantaviin riskitekijöihin.

Riskianalyysissa muodostetaan käsitys siitä, mitä riskejä voidaan ottaa ja kuinka usein tai todennäköisesti kyseinen riski toteutuu. Näin saadaan käsitys myös siitä, mitä kyseisen riskin

ottamisesta tai toteutumisesta voi seurata. Näistä asioista kirjataan yhteinen näkemys, jolloin luodaan perusta päätöksenteolle. Tärkeintä on ottaa huomioon, mitä riskeille tullaan tekemään tai tehdäänkö riskeille mitään.

Riskien merkityksen arvioinnissa tavoitteena on päättää, mitä riskin suhteen tehdään. Toimenpiteiden tärkeys sekä kiireellisyys arvioidaan suhteessa kyseessä oleviin riskeihin. Mahdolliset esiin nousseet toimenpiteet kirjataan, tehtävät vastuutetaan ja niihin määrätään tavoiteaikataulu.

Riskien käsittely toimii prosessin viimeisenä vaiheena, jossa riskeille päätetään omistajat, hallintatoimenpiteet, toteutusaikataulu sekä valvontavastuut. Tällöin saadaan kokonaisnäkemys riskeistä sekä niiden tasosta, käsittelytoimenpiteistä sekä vastuista.

3 Lainsäädäntö

Yleisötilaisuuksien järjestäminen siirtyy jatkuvasti valvotumpaan suuntaan, joka näkyy myös turvallisuusjärjestelyiden korostumisena. Suomen perustuslaki (731/1999) määrittelee kansalaisille kokoontumisoikeuden, jolloin viranomaisten on ohjeistuksien ja määräysten kautta edesautettava tapahtumien järjestämistä niiden kieltämisen sijaan. Toimenpiteitä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tehdään sekä tapahtumajärjestäjän että viranomaisten puolesta lainsäädännöllisten määräysten mukaan. (Hiltunen 2021a, 2-3.)

3.1 Kokoontumislaki

Yleisötilaisuudesta säädetään Suomessa kokoontumislaisissa (530/1999). Kokoontumislain 3 §:n mukaan yleisötilaisuus tulee järjestää rauhanomaisesti ja siten, ettei se aiheuta vaaraa yleisötilaisuuden osanottajille eikä sivullisille. Yleisötilaisuus ei saa myöskään aiheuttaa huomattavaa haittaa ympäristölle. Yleisötilaisuuden saa järjestää täysivaltainen henkilö, yhteisö ja säätiö sekä vajaavaltainen yhdessä täysivaltaisen henkilön kanssa. (Kokoontumislaki 530/1999, 12 §.) Suomessa vajaavaltainen on henkilö, joka on alle 18-vuotias tai 18 vuotta täyttänyt, mutta julistettu vajaavaltaiseksi (Laki holhoustoimesta 442/1999, 2 §).

Tapahtumajärjestäjän on hankittava suostumus järjestämispaikan omistajalta tai haltijalta tilaisuuden pitämistä varten. Järjestäjän on ilmoitettava yleisötilaisuudesta poliisille kirjallisesti viisi (5) vuorokautta ennen tilaisuuden alkamista. Ilmoitus voidaan joissain tapauksissa toimittaa myös myöhemmin ja joidenkin tilaisuuksien kohdalla jättää toimittamatta kokonaan. Tällaisissa yleisötilaisuuksissa osanottajien määrä on usein vähäinen eikä edellytä toimenpiteitä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Poliisilla on oikeus kieltää yleisötilaisuuden järjestäminen, mikäli tilaisuus on lainvastainen tai se aiheuttaa vaaraa terveydelle, vahinkoa omaisuudelle tai haittaa sivullisille tai ympäristölle. Poliisi voi kieltää

yleisötilaisuuden järjestämisen myös silloin, jos sen järjestystä ja turvallisuutta ei voida ylläpitää. (Kokoontumislaki 530/1999, 14 § ja 15 §.)

Esimerkiksi keväällä 2021 oli voimassa Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätös siitä, että yli kuuden hengen yleisötilaisuudet on toistaiseksi kielletty vallitsevasta pandemiatilanteesta johtuen. Tuolloin poliisi joutui keskeyttämään Espoossa järjestetyn puhetilaisuuden kahdesti, sillä tilaisuus oli sen hetkisten kokoontumisrajoitusten vastainen. Poliisi ei myöskään ollut saanut ilmoitusta kyseisestä tilaisuudesta etukäteen. (Kajander 2021.)

Tapahtumajärjestäjän on siis huolehdittava siitä, että yleisötilaisuudessa säilyy järjestys sekä turvallisuus ja se noudattaa koko tapahtuman keston ajan voimassaolevaa lakia. Kokoontumislain 19 §:n mukaan poliisilla ja pelastusviranomaisella on vapaa pääsy virkatehtävissä yleisötilaisuuteen koko yleisötilaisuuden ajan. Poliisin tehtävänä on valvoa, että tapahtumajärjestäjä täyttää lain vaatimukset ja tarvittaessa poliisi voi saman lain 20 §:n nojalla ryhtyä toimenpiteisiin turvallisuuden ylläpitämiseksi. Yleisötilaisuus voidaan estää, keskeyttää tai päättää tapahtumajärjestäjän, poliisin tai järjestyksenvalvojan johdosta, mikäli yleisötilaisuus aiheuttaa vaaraa eikä sen turvallisuutta voida ylläpitää. (Kokoontumislaki 530/1999, 22 §.)

3.2 Pelastuslaki

Yleisötilaisuudessa turvallisuus pohjautuu huolellisesti tehtyyn ja toimivaan pelastussuunnitelmaan (Lampinen & Välikylä 2009, 16). Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmasta ja sen lakisääteisestä sisällöstä säädetään pelastuslaissa (379/2011). Pelastuslain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on vähentää onnettomuuksia ja parantaa turvallisuutta ihmisten keskuudessa.

3.2.1 Omatoiminen varautuminen

Omatoimisesta varautumisesta puhutaan silloin, kun tarkoitetaan vaaratilanteiden ennaltaehkäisemistä ja niihin varautumista. Varautumisessa päämääränä on ennaltaehkäistä erilaisia vaara- ja onnettomuustilanteita sekä huomioida mahdolliset häiriötilanteet. Omatoiminen varautuminen on myös yleisötilaisuuksien turvallisuudessa isossa roolissa erityisesti onnistuneiden turvallisuusjärjestelyiden suhteen. Pelastuslain 14 §:n mukaan omatoimisella varautumisella tarkoitetaan seuraavaa:

Rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan:

- 1) ehkäistävä tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntymistä;
- 2) varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa;
- 3) varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät;
- 4) ryhdyttävä toimenpiteisiin poistumisen turvaamiseksi tulipaloissa ja muissa vaaratilanteissa sekä toimenpiteisiin pelastustoiminnan helpottamiseksi.

Omatoimisen varautumisen sekä epäonnistuneen riskikartoituksen esimerkkinä voidaan pitää vuonna 2006 Englannissa järjestettyä Reading Festival -tapahtumaa, jossa tapahtumajärjestäjä sai sakot tekemättömästä riskien arvioinnista ja epäonnistuneesta työntekijöiden turvallisuuden huolehtimisesta. Festivaalin rakennusvaiheessa kaksi työntekijää loukkaantui nosturin ajettua päin voimalinjoja. Kyseisistä voimalinjoista oli varoitettu työntekijöitä, mutta minäänlaista dokumenttia voimalinjojen sijainnista ei ollut olemassa. Tässä tapauksessa kaupungin neuvostokaan ei ollut huomannut voimalinjojen aiheuttavan vaaraa työntekijöille, joten suurin osa tapahtumajärjestäjää kohtaan nostetuista syytteistä kaatui. (Paasonen 2013, 24.)

3.2.2 Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma

Pelastuslain 16 §:n mukaan tapahtumajärjestäjän on laadittava pelastussuunnitelma, mikäli yleisötilaisuuteen osallistuvien ihmisten määrän tai muun erityisen syyn vuoksi sisältyy merkittävä henkilö- tai paloturvallisuusriski. Tästä säädetään tarkemmin Valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta (407/2011), jonka 3 §:n mukaan yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma on laadittava yleisötilaisuuteen tai tapahtumaan, jossa:

- 1) arvioidaan olevan läsnä samanaikaisesti vähintään 200 henkilöä;
- 2) käytetään avotulta, ilotulitteita tai muita pyroteknisiä tuotteita taikka erikoistehosteina palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja;
- 3) tapahtumapaikan poistumisjärjestelyt poikkeavat tavanomaisesta; tai
- 4) tapahtuman luonne aiheuttaa erityistä vaaraa ihmisille.

Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmassa on arvioitava sekä selvitettävä yleisötilaisuuden vaarat ja riskit. Näiden arvoitujen vaarojen ja riskien mukaan määritellään yleisötilaisuuden turvallisuusjärjestelyt sekä henkilökunnalle ja osanottajille annettavat ohjeistukset onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja onnettomuustilanteessa toimimiseksi. (Pelastuslaki 379/2011, 16 §.)

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta säättää 3 §:n mukaan, että yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmaa ei tarvitse laatia, mikäli yleisötilaisuuteen laaditaan jonkun muun kuin pelastuslain tai toimivaltaisen viranomaisen antaman määräyksen nojalla turvallisuus-, valmius- tai muu vastaava suunnitelma. Tämä tarkoittaa kuitenkin sitä, että tällaisen suunnitelman on pidettävä sisällään pelastuslain 16 §:n vaatimat tiedot, jotka on esitetty yläpuolella. Suunnitelmassa on mainittava siitä, ettei erillistä pelastussuunnitelmaa luoda yleisötilaisuuteen.

Vuoripuron (2007, 23) mukaan pelastussuunnitelmasta ei ole olemassa yhtä oikeaksi todettua muotoa. Erityisesti yleisötilaisuuksien pelastussuunnitelmia koskevissa määräyksissä on yleensä mainittu vain sellaiset asiat, joihin tulee kiinnittää huomiota. Kuviossa 3 on esitetty Vuoripuron (2007) sekä Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston (2021) näkemys yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman vähimmäissisällöstä. Vuoripuro (2007) esittää pelastussuunnitelman

rakenteeksi sellaista rakennetta, jossa alkuun esitellään organisaatio yhteystietoineen ja kerrotaan yleiskuvaus yleisötilaisuuden luonteesta, ajankohdasta sekä odotetusta yleisömäärästä. Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmaan tulee kirjata vastuuhenkilöt eri osa-alueille sekä henkilökunnan kokonaislukumäärä. Tapahtuma-alueesta ja siellä olevista rakennelmista sekä muista yksityiskohdista, kuten kulkureiteistä, ensiapupisteistä, aidoista ja muista vastaavista paikoista, on hyvä liittää kartta tai muu vastaavanlainen havainnollistava kuva pelastussuunnitelmaan. Lisäksi yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmassa tulee olla seikkaperäisesti kerrotuna, miten yksittäisiin, mutta mahdollisiin suuronnettomuuksiin tai muihin tapaturmiin on varauduttu. Paikalla olevien pelastus- ja ensiapuhenkilöstön määrä on kuvattava sekä esitettävä heidän käyttämä kalusto, toimintatavat ja yleinen valmius. Onnettomuustilanteen sattuessa ohjeiden tulee olla selkeitä ja viestinnän on oltava keskeisessä roolissa. Pelastussuunnitelmassa tulee esittää lisäavun hälyttäminen sekä tapahtuman mahdollinen keskeyttäminen. (Vuoripuro 2007, 23-24.)



Kuvio 3: Pelastussuunnitelman sisältö (tiedot: Vuoripuro 2007 & Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto 2021)

Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma on toimitettava kyseisen alueen pelastusviranomaiselle tiedoksi viimeistään 14 vuorokautta ennen yleisötilaisuuden alkamista. Erityisestä syystä pelastusviranomainen voi hyväksyä myös edellä mainitun määräajan jälkeen toimitetun yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman. Pelastusviranomaisella on oikeus palauttaa yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma täydennettäväksi, mikäli pelastusviranomainen arvioi, että turvallisuusjärjestelyt ja ohjeet ovat pelastussuunnitelman mukaan puutteelliset. Pelastuslaitoksen tulee antaa tapahtumajärjestäjälle tarvittaessa neuvontaa yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman laadinnassa (Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 3 §). Tarvittaessa alueen pelastusviranomainen ilmoittaa toimitetusta pelastussuunnitelmasta poliisille sekä ensihoidosta vastaavalle terveysturvaviranomaiselle. (Pelastuslaki 379/2011, 16 §.)

3.2.3 Yleisötilaisuuden palotarkastus

Palotarkastuksia suorittaa yleensä palotarkastajan virassa oleva pelastusviranomainen. Palotarkastajan tarkoituksena palotarkastuksessa on opastaa ja neuvoa paloturvallisuusasioissa siten, että palotarkastuksen kohteen edustajan kanssa käydään nimenomaisen kohteen turvallisuusasiat läpi. Tällä valvotaan ja varmistutaan siitä, että olosuhteet tarkastuskohteessa ovat turvalliset ja onnettomuuksiin sekä erilaisiin häiriötilanteisiin on varauduttu määräyksiä noudattaen. Palotarkastuksia tehdään määrävälein, riippuen kohteen koosta ja toiminnasta. (Varsinainen-Suomen Pelastuslaitos 2021; Pelastuslaki 379/2011, 78 §.) Yleisötilaisuuksissa palotarkastus suoritetaan, mikäli pelastusviranomainen kokee sen yleisötilaisuuden kannalta tarpeelliseksi (Pelastuslaki 379/2011, 16§).

Pelastuslain 80 §:n mukaan palotarkastuksen suorittajan tulee päästä kaikkiin mahdollisiin tarkastettaviin tiloihin ja kohteisiin. Palotarkastus saadaan suorittaa kaikissa rakennuksissa ja rakennelmissa sekä niihin kuuluvissa huoneistoissa ja asunnoissa. Tarkastettavan kohteen edustajan tulee esittää kaikki säädöksissä vaaditut suunnitelmat, järjestelyt ja muut asiakirjat. Lisäksi kiinteistön omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan on pyynnöstä toimitettava pelastussuunnitelma sekä muut mahdolliset palo- ja poistumisturvallisuudesta laaditut asiakirjat alueen pelastusviranomaiselle maksutta.

Mikäli kohteessa tehdään palotarkastus, on siitä laadittava pöytäkirja. Pöytäkirjassa on riittäväällä tavalla yksilöitävä tarkastuskohde, tarkastuksen kulku, tarkastajan keskeiset havainnot, kohteen edustajan esittämä selvitys sekä johtopäätökset perusteluineen. Pöytäkirja on tehtävä palotarkastuksesta myös silloin, kun alueen pelastusviranomainen antaa kohteeseen korjausmääräyksen tai keskeyttää palotarkastuksen välittömän onnettomuuden vaaran vuoksi. Palotarkastuksesta tehty pöytäkirja on annettava asianosaisille tiedoksi viipymättä. (Pelastuslaki 379/2011, 80 §.)

Pelastuslain 81 §:n mukaan pelastusviranomaisella on oikeus keskeyttää toiminta ja määrätä onnettomuuden ehkäisemiseksi välttämättömiä toimenpiteitä, mikäli pelastusviranomainen havaitsee valvontatehtävissä, että puutteellisuus tai virheellinen menettely aiheuttaa välittömän onnettomuuden vaaran. Tällaista määräystä on aina noudatettava ilman minkäänlaista harkintaa. On mahdollista, että pelastusviranomainen havaitsee valvontatehtävässä puutteita säädettyjen velvoitteiden toteuttamisessa, jolloin pelastusviranomainen määrää ne korjattavaksi ja tarpeen mukaan antaa korjaukselle määräajan. Mikäli pelastusviranomainen havaitsee valvontatehtävässä puutteita muussa kuin pelastuslaissa säädetyissä velvoitteissa, tulee pelastusviranomaisen määrätä puutteet korjattaviksi. Jos kyseessä on sellainen puute, ettei sitä voi korjata heti, ilmoitetaan puutteesta asianomaiselle valvontaviranomaiselle. Valvontatehtävää suorittavalla pelastusviranomaisella on oikeus määrätä toiminnanharjoittajaa

hankkimaan pelastustyötä helpottavia laitteita, mikäli harjoitettu toiminta tai olosuhteet aiheuttavat ihmisille tai ympäristölle tavanomaista suuremman vaaran (Pelastuslaki 379/2011, 82 §).

3.2.4 Yleisötilaisuuden pyrotekniikka

Pyroteknisiä välineitä saa käyttää erikoistehosteena kokoontumislain mukaisesti määritellyissä yleisötilaisuuksissa. Pyroteknisestä välineestä puhutaan silloin, kun tarkoitetaan sellaista esinettä tai välinettä, joka sisältää kemiallisten reaktioiden seurauksena lämpöä, valoa, ääntä, kaasua, savua tai näiden yhdistelmiä tuottavia aineita tai seoksia. Lisäksi tällainen pyrotekninen väline voi pitää sisällään esinettä tai sen osaa liikuttavan ajonpanoksen. Myös ilotulite on pyrotekninen tuote, mutta tarkoitettu viihdekäyttöön. (Lampinen 2011, 28; Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005, 6 §.)

Yleisötilaisuudessa käytettävistä pyroteknisten välineiden käytöstä on tehtävä ilmoitus pelastusviranomaiselle viimeistään 14 vuorokautta ennen tilaisuuden järjestämistä. Ilmoituksessa on oltava nimettyinä sellainen vastuuhenkilö, jolla on panostajalain (423/2016) mukainen tehostealan pätevyys. Panostajalain 3 §:n 1 momentin mukaan henkilöllä on oltava asianmukainen, voimassa oleva pätevyyskirja, joka on rekisteröity panostajan pätevyyskirjojen rekisteriin. Nimetty vastuuhenkilö on vastuussa siitä, että pyroteknisiä välineitä käytetään voimassa olevien säännösten mukaisesti. Vastuuhenkilön on noudatettava myös pelastusviranomaisen asettamia rajoituksia ja ehtoja. (Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005, 81 §.)

Ilmoituksesta on käytävä ilmi vastuuhenkilön lisäksi tekijän yhteystiedot, ajankohta ja paikka erikoistehosteiden käyttöön sekä toiminnan tarkoitus. Tilaisuuteen osallistuvien henkilöiden määrä on arvioitava ja käytettävät tehosteet sekä tehosteiden toimintatapa ja suojaetäisyydet kirjattava ilmoitukseen. Kaikkien käytettävien tehosteiden varastointi- ja vartiointijärjestelyt alueella sekä suunniteltu sammutuskalusto ja toimintaohje onnettomuuksien varalta on löydettävä ilmoituksesta. Toimintaohjeet tuotteiden turvalliselle käytölle sekä räjäytysuunnitelma, jossa on kirjallisesti esitetty tehtävät räjäytystyöt, on kirjattava ilmoitukseen pelastusviranomaiselle. Lisäksi ilmoituksessa on oltava liitteenä kartta, josta selviää tuotteiden ajateltu käyttö- ja säilytyspaikka, pelastautumisreitit sekä muiden turvallisen toiminnan varalta mahdollisesti tarvittavien kohteiden sijoittelu. (Valtioneuvoston asetus räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta 819/2015, 62 §.)

Yleistiedot	Vastuuhenkilö ja tekijän yhteystiedot	Ajankohta ja paikka	Arvio tapahtuman osallistujamäärästä
Tehosteet	Säilytys ja vartiointi	Toimintaohje ja varautuminen	Räjähätyssuunnitelma
Lisätiedot	Kartta	Muut mahdolliset lisätiedot	

Kuvio 4: Pyrotekniikan ilmoituksen tiedot (mukaillen Valtioneuvoston asetus räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta 819/2015)

Pelastusviranomaisella on oikeus ilmoituksen perusteella määrätä tarpeellisia rajoituksia ja ehtoja pyroteknisten välineiden käytölle. Käyttö voidaan myös kieltää, mikäli aiottuna ajankohtana ja aiotussa paikassa voidaan katsoa aiheutuvan ilmeistä henkilö-, ympäristö- tai omaisuusvahinkojen vaaraa. (Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005, 81 §.)

4 Toimiva opas

Erilaisia ohjeita, oppaita ja muita ohjeistuksia on maailmassa varsin paljon. Perusidea kaikissa oppaissa ja ohjeistuksissa on kuitenkin sama: niiden tulee olla selkeät ja ymmärrettävät. Tavoiteltaessa onnistunutta opasta on muistettava kolme asiaa. Oppaassa kannattaa käyttää käskymuotoa eikä jättää lukijalle arvailujen varaa. Erilaiset tiedot ja vaiheet on esitettävä selkeästi, jolloin kokonaisuus on helposti hahmotettavissa. Oppaassa tulee olla olennaiset tiedot ohjaavassa muodossa. (Kotimaisten kielten keskus 2021.)

Hyvin suunniteltu oppaan kokonaisrakenne palvelee oppaan käyttäjää parhaiten. Otsikot ja mahdolliset väliotsikot on suunniteltu sekä esitetty johdonmukaisesti. Tässä auttaa myös selkeästi numeroidut otsikot, jonka avulla oppaasta on helppo löytää tarvittava tieto. Opas kulkee myös kronologisessa järjestyksessä, jolloin sen noudattaminen helpottuu. Mahdolliset epäselvät lakitekstiosuudet muutetaan oppaassa sellaiseen muotoon, että se on ymmärrettävää ja helppolukuista. (Kotimaisten kielten keskus 2021.)

4.1 Suunnittelu

Niinikangas ja Laukkanen (2001, 12-17) kertovat, että julkaisu laaditaan aina johonkin tunnistettavaan muotoon, nimetylle tai nimeämättömälle vastaanottajalle. Jokaisen julkaisun tekeminen on käsityötä, jossa hyödynnetään ihmisen monia eri taitoja. Erityisesti kuuleminen, tunteminen, näkeminen ja ajattelu korostuvat julkaisuja tehdessä. Nämä aistit auttavat

luomaan sellaisen julkaisun, jossa yhdistyy julkaisemisen ohjauspyörän kolme elementtiä: Tekstit, kuvat ja äänet.

Julkaisua pohdittaessa pyritään yleensä luomaan jotakin uutta. Julkaisun tarkka sanoma sekä kohdeyleisö määritellään, jotta julkaisu vastaa haluttua lopputulosta. Suunnitteluvaiheessa on tärkeää olla miettimättä budjettia tai muita sellaisia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti julkaisun suunnitteluun ja ideointiin. Julkaisu edellyttää monipuolista osaamista tekijäryhmältä, joiden on osattava jakaa omaa osaamistaan keskenään sekä osattava hankkia tarvittavaa uutta tietoa. Työnjako on tärkeässä roolissa julkaisujen teossa, jolloin jokaisella on tarkoin määritellyt roolit ja tehtävät. (Niinikangas & Laukkanen 2001, 20-32.)

Tiedonkeruu kannattaa aloittaa, kun julkaisun aihe on valikoitunut. On tärkeää kerätä tietoa ja aineistoa monipuolisesti erilaisista lähteistä. Eri tiedonhakumenetelmiä kannattaa suosia, mutta löydettyyn tietoon kannattaa suhtautua osittain skeptisesti ja jäsenellä sitä, jotta julkaisun laadinta helpottuu. Julkaisun tekoon on varattava riittävästi aikaa, jotta julkaisusta saa lukijaa motivoivan, huolitellun tekstin. (Alasilta 1999, 44-47.)

4.2 Kirjoituksen muoto

Alasilta (1999, 29-38) kertoo, että nykyään ihmisten ajasta ja huomiosta kilpaillaan. Tämä tarkoittaa sitä, ettei lukija ehdi panostamaan tekstiin, mikäli se ei kiinnitä lukijan huomiota. Lukijalle on tarjottava tieto mahdollisimman helppokäyttöisessä ja kompaktissa muodossa. Suosituksena on, että teksti asetetaan helppolukaiseen ja oikein kirjoitettuun muotoon, jolloin lukukokemuksesta saadaan mieluisa.

Jokainen teksti on aina otsikoitava. Lukija kiinnittää usein ensimmäisenä huomiota otsikoihin, joka saattaa määritellä sen päätykö lukija lukemaan tekstiä. Tämän vuoksi otsikoinnilla on kaksi tehtävää: Kertoa pääasia sisällöstä ja motivoida lukijaa lukemaan teksti. Pääasian otsikon tulee olla täsmällinen, totuudenmukainen ja asiallinen. Otsikoiden tulee olla myös lyhyitä ja iskeviä. Väliotsikoiden tarkoituksena on tarjoilla lukijalle juoni ja kaikki olennainen sisältö. Kun väliotsikointia tihennetään, saadaan tekstin silmältävyyttä parannettua. (Alasilta 1999, 97-99.)

Otsikot on pohdittava oikeanlaiseksi myös julkaisualustan mukaan. Pääsääntöisesti paperilla ja web-sivuilla toistetaan samankaltaista otsikointia, mutta kaikki otsikot eivät käy kaikkiin alustoihin. Otsikointi tulee ryhmitellä julkaisualustaan soveltuvaksi siten, että tärkeimmät asiat ovat ensimmäisenä. Täten teksti etenee loogisesti alusta loppuun asti. (Luukkonen 2004, 124-130.)

Tekstissä kirjainten tulee olla helposti tunnistettavissa eivätkä ne saa sekoittua visuaalisesti toisiinsa. Luettavuutta voidaan parantaa myös fonttien koolla, lukuetaisytydellä, kontrastilla,

tilan käytöllä ja sijainnilla sekä tekstin tyyllittelyllä. Tekstin tyyllittelyssä tekstin sisäiset suhteet merkitään. Tällöin esimerkiksi ingressi, kuvateksti ja leipäteksti merkataan eri tyyliellä, jolloin eritasoiset tekstiosat näyttävät erilaisilta. Näin lukija pystyy ymmärtämään sisäiset suhteet pelkällä nopealla katsomisella. Tilan käytöllä ja sijainnilla saadaan luotua tekstin ympärille ilmavuutta sekä suvantokohtia. Tällöin silmät ja aivot saavat levätä lukemisen aikana. (Niinikangas & Laukkanen 2001, 59-66.)

4.3 Kuvitus

Julkaisussa kuvalla on useita erilaisia tehtäviä ja se vaikuttaa lukijaan monin eri tavoin. Kuva saattaa herättää kiinnostusta ja luoda lukijalle mielikuvia. Kuva saattaa myös muuttaa tai tukea tekstisisältöä. Usein kuvitus parantaa tekstin silmäiltävyyttä ja avautuu katsojalle ilman selitystä (Alasilta 1999, 124-125). Jo ennen kuvan tekoa, kuvan tekijä tekee valintoja siitä, millaisia asioita kuvassa tulee olemaan. Vastaavaan tilanteeseen joudutaan, kun valitaan kuvia johonkin tiettyyn julkaisuun ja pohditaan, mitä kuvalla halutaan viestittää. (Pesonen 2007, 48.)

Julkaisussa voidaan hyödyntää valokuvia, piirustuksia, kaavioita ja muita graafisia elementtejä. Näiden valinnoilla on suuri merkitys julkaisun uskottavuuteen ja ulkoasuun. Kuvakoolla, kuvien kontrastilla, sommittelulla ja värimaailmalla pystytään vaikuttamaan sekä lukijaan että julkaisun tunnelmaan. Tämän vuoksi on pohdittava tarkkaan, millaista kuvitusta julkaisuun on hyvä lisätä, jotta sen uskottavuus pysyy lukijan silmässä. (Pesonen 2007, 49-53.)

4.4 Ulkoasu

Visuaalinen suunnittelu ja julkaisun ulkoasu on ei-sanallista viestintää, joka toimii julkaisun perustana. Tämä tarkoittaa sitä, että julkaisun ulkoasu on näkyvissä kaikille ja antaa lukijalle näkymättömän tiedon näkyvänä muotona. Ulkoasu palvelee julkaisua siten, että se välittää sekä tukee julkaisun sanomaa eikä aiheuta ristiriitoja julkaisun sisällön kanssa. Ulkoasu on julkaisun tärkeimmän seikan, viestin palveluksessa. (Pesonen 2007, 2.)

Julkaisua ja sen ulkoasua suunniteltaessa on pohdittava, kenelle julkaisu on tarkoitettu ja mikä on julkaisun keskeisin tarkoitus. Näiden pohdintojen avulla julkaisun ulkoasusta saadaan kohderyhmää houkutteleva lopputulos. Harkiten suunniteltu lopputulos heijastuu julkaisusta vahvasti lukijalle, jolloin julkaisu saattaa erottua positiivisesti tuhansien muiden julkaisujen joukosta. Tarkoituksena ei ole luoda kalleinta ulkoasua, vaan julkaisua ja lukijaa parhaiten palveleva ulkoasu. (Pesonen 2007, 2-5.)

Ulkoasu ei synny hetken mielijohteesta, vaan vaatii pitkää pureskelua ja työstämistä julkaisijalta. Julkaisun taittomalli, värimaailma, asetteleminen, kuvitus sekä muut mahdolliset ulkoasuun vaikuttavat elementit on valittava siten, että ne palvelevat myös julkaisun tekstisisältöä.

Paperiversiossa muun muassa painotekniikka ja painopaperi on päätettävä, jotta ulkoasu ja -muoto tukevat julkaisua. (Pesonen 2007, 5-7.) Julkaisun ulkoasun sävyissä ja värimaailmassa on huomioitava, että vaikka värit pääsääntöisesti tulkitaan kulttuureissa samalla tavalla, saattaa kulttuuriympäristöllä silti olla vaikutusta värien tulkintaan (Rau, Plocher & Choong 2012, 61).

5 Opas pelastusviranomaiselle

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisen kehittämistyön sekä laadullisen tutkimuksen piirteitä noudattaen. Tutkimuksellinen kehittämistyö saa alkunsa usein organisaation kehittämistarpeista tai muusta halusta saada aikaan muutosta. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä ratkaistaan käytännön ongelmia esimerkiksi uusien käytäntöjen, tuotteiden tai palveluiden avulla. Kehittämistyön tarkoituksena on viedä asioita eteenpäin ja ottaa käyttöön uusia ratkaisuja. Tieteellisen tutkimuksen ja tutkimuksellisen kehittämistyön erona voidaan pitää sitä, että tieteellinen tutkimus pyrkii tuottamaan ilmiöstä uutta teoriaa, mutta kehittämistyö luo uusia ratkaisuja. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 19.)

Laadullisessa tutkimuksessa kirjoittamisella on merkittävämpi asema kuin teoriapohjaisessa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija analysoi havaintoaineistoaan temaattisesti ja kehittää teoreettisia näkemyksiä. Tutkimusprosessi aloitetaan empiirisistä havainnoista eli esimerkiksi litteroiduista haastatteluista ja kirjallisista dokumenteista. Tutkittavan asian kannalta oleelliset avainkategoriat nostetaan esiin ja lopulta päädytään teoreettiseen pohdiskeluun. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 266.)

Kehittämistyössä on ensisijaista, että saavutetaan käytännön kehittämistehtävä. Tavoitteena tulee kuitenkin pitää myös uuden tiedon tuottamista käytännössä. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä korostuu myös projektityön osaaminen. Kehittämistyössä hyödynnetään projektiraportoinninkaltaista kuvausta eli kuvataan lähtökohtia, tavoitteita, etenemistä ja lopputulosta. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön haetaan tukea teoriasta, mutta sitä ei ohjaa teoreettiset vaan käytännölliset tavoitteet. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 19-20.)

Opas pelastusviranomaiselle yleisötilaisuuksien suunnitelmien arvioinnista syntyy kehittämistyön lopputuloksena. Opas toimii välineenä siihen, että yleisötilaisuuden suunnitelman arviointi toteutetaan yhtenäistä linjaa noudattaen toimeksiantajaorganisaatiossa. Oppaan teossa hyödynnetään erilaisia kehittämismenetelmiä, joiden tulosten avulla oppaasta luodaan toimeksiantajan havaitseman ongelman ratkaiseva tuotos.

Opinnäytetyön lopputuloksena syntyvä opas salataan tästä opinnäytetyöstä, jotta toimeksiantajana toimiva Lapin pelastuslaitos, toimii ainoana opasta hyödyntävänä tahona. Opas tullaan esittämään opinnäytetyössä siltä osin kuin se on salauksen pohjalta mahdollista.

Toimeksiantajasta johtuen opas tulee käsittelemään vain pelastusviranomaisen näkökulmasta konkreettisia, yleisötilaisuuksiin liittyviä aihealueita ja ohjeistuksia.

5.1 Toimeksiantajan esittely

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Lapin pelastuslaitos, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2004. Kyseessä on pelastuslaitos, joka toimii Suomen ainoana pelastuslaitoksena arktisella alueella. (Lapin liitto 2021.) Lapin pelastuslaitoksella on kolme vakinaista palokuntaa ja 31 sopimuspalokuntaa. Sopimuspalokunnalla tarkoitetaan sellaista vapaaehtoista palokuntaa, joka on tehnyt sopimuksen pelastuslaitoksen kanssa pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoidosta (Sisäministeriö 2021). Lapin pelastuslaitoksella työskentelee sekä päätoimisia työntekijöitä että sopimuspalokuntalaisia. (Turvanasi Lapissa 2021, 4.)

Lapin pelastuslaitos toimii Lapin maakunnan alueella tarkoittaen, että 1/3 Suomen pinta-alasta toimii tämän pelastuslaitoksen toiminta-alueena. Pelastuslaitoksen toiminnan tarkoitus on pelastaa sekä suojata ihmisiä, ympäristöä ja omaisuutta. Yleiseen turvallisuuteen pyritään vaikuttamaan ennaltaehkäisemällä sekä varautumalla erilaisiin onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin. (Turvanasi Lapissa 2021, 2-4.)

Lapin pelastuslaitoksella on vuosittain lähes 4 500 kiireellistä pelastustehtävää. Vuosikeskiarvolla onnettomuustyypeistä liikenneonnettomuus, automaattisten paloilmittimien tarkastus ja varmistustehtävä sekä ensivaste työllistävät pelastuslaitosta Lapin maakunnassa eniten. Suurin osa tapahtuvista onnettomuuksista aiheutuu ihmisen toiminnasta, jonka vuoksi koulutus- sekä valistustyö on tärkeä osa myös edellä mainittuja onnettomuuksia ehkäistäessä. (Turvanasi Lapissa 2021, 2-3.)

5.2 Kehittämistyön menetelmät

Opinnäytetyössä käytettiin menetelminä kahta erilaista metodologiaa. Näiden kehittämistyöhön valittujen menetelmien avulla oli tarkoitus löytää tietoa siihen, millainen opas Lapin pelastuslaitokselle tarvitaan yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointeihin. Valitut tutkimusmenetelmät auttoivat luomaan kuvaa siitä, millainen tilanne Lapin pelastuslaitoksella on suunnitelmien arvioinneissa tällä hetkellä ja mitä konkreettisia muutoksia tilanteeseen halutaan.

Ensimmäiseksi käytettäväksi menetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelu on menetelmänä joustava ja mahdollistaa haastateltaville luvan tuoda itseään koskevia asioita esille. Erityisesti puolistrukturoitu teemahaastattelu on yksi yleisimmistä tutkimusmuodoista. Se luo tilanteesta suhteellisen avoimen keskustelun, sillä haastattelu ei etene yksityiskohtaista tai tarkkaan muotoiltujen kysymysten nojalla. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymyksiä on mahdollista esittää myös valmiiksi suunnitellun rungon ulkopuolelta

ja saada täten täsmentävää tietoa tutkimuskohteesta. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 34-35; Eskola & Suoranta, luku 3.)

Teemahaastattelu on arkipäiväisen keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta pohditut teemat. Haastattelutilanne eroaa tavallisesta keskustelusta siinä mielessä, että haastattelu tulee aloittaa ja lopettaa erityisillä toimilla. Haastattelun alussa on luotava pohjaa tulevaan haastatteluun ja sovittava siitä, koska haastattelu alkaa. On hyvä johdatella haastateltavaa alkavaan haastatteluun ja kertoa, mitä haastattelussa tehdään ja mikä on haastattelun tarkoitus. Haastattelun lopettamisvaiheessa haastateltava valmistellaan siihen, että haastattelutilanne on tulossa päätökseen esimerkiksi kertomalla, että kyseessä on viimeinen haastattelukysymys. Haastattelun lopussa on hyvä kertoa ja sopia myös mahdollisesta jatkosta, mikäli tällaiseen on tarve. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017, luku 2.)

Haastattelussa haastateltavalle ja haastattelijalle syntyy luottamuksellinen suhde. Tällaisen luottamuksellisen suhteen synty on edellytys sille, että haastattelusta saadaan tarvittava informaatio. Haastatteliija kertoo haastattelun tarkoituksesta haastateltaville totuudenmukaisesti ja pitää haastateltavilta saamaansa tietoa luottamuksellisena. Haastatteliija ei saa haastattelutilanteessa kyseenalaistaa tai kommentoida ikävällä sävyllä haastateltavan kertomuksia. Haastattelijan tärkeänä ominaisuutena voidaan pitää neutraaliutta, jolloin haastatteliija on puolueeton eikä tuo tilanteessa omia mielipiteitään julki. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017, luku 2.)

Haastattelussa on tärkeää kunnioittaa haastateltavan oikeutta ja antaa haastateltavan tietää keskusteltavasta aiheesta enemmän kuin haastattelijan. Kyseessä on samankaltainen tilanne kuin arkikeskustelu, vaikka poikkeuksena on, että haastattelulla on jokin tarkoitus ja valmiiksi päätetyt osallistujaroolit. Haastattelijalla on mahdollisuus säätää haastattelun aikana haastattelun kulkua esittämällä esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017, luku 2.)

Yleensä haastatteluaineiston analyysi aloitetaan litteroinnilla eli tehty haastattelu muutetaan tekstimuotoon. Litteroinnin tuloksena syntyy laaja tekstimassa, jota voi lähestyä eri tavoilla. Tekstimassaa on helpompi purkaa ja käsitellä kuin esimerkiksi tallennettua äänitettä. Litteroinnissa ei ole välttämätöntä litteroida koko aineistoa, vaan perustellusta syystä joitakin kohtia voi jättää pois. Tällaisia ovat usein sellaiset kohdat, jotka eivät ole olennaisia haastattelun analysoinnin kannalta. Litteroinnille on useita analyttisiä lähestymistapoja, joista hyvin tunnettu lähestymistapa on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissa analysoidaan haastattelussa puhuttuja sisältöjä, jolloin litterointi on syytä tehdä sanatarkasti. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017, luku 21; Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, luku 1.)

Puolistrukturoituun teemahaastatteluun valittiin neljä (4) käsiteltävää teemaa. Käsiteltävät teemat olivat työskentelytavat, lainsäädäntö, yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointi ja

yleisötilaisuuksien palotarkastus sekä ongelmatilanteet ja parannusehdotukset. Nämä teemat esitettiin kullekin haastatteluun osallistuvalla täysin samassa järjestyksessä. Näin haastattelu eteni loogisesti ja haastattelutilanteessa varmistuttiin siitä, että samat teemat käsitellään jokaisen haastateltavan kanssa. Teemahaastattelun runko on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 1. Haastattelussa esitettiin lisäkysymyksiä kuitenkin myös liitteessä 1 esitetyn rungon ulkopuolelta, jotta saatiin tarkentavia vastauksia haastattelun aikana.

Teemahaastattelu suoritettiin yksilöhaastatteluna ja haastateltaviksi valittiin asiantuntemusta sekä kokemusta omaavat henkilöt. Pitkän etäisyyden johdosta haastattelut suoritettiin jokaisella osallistujalla Teams-palvelussa. Haastattelun kesto oli noin 60 minuuttia ja se tallennettiin jokaiselta haastateltavalta erikseen pyydetyllä luvalla. Tallennuksen johdosta materiaali oli äänimuodossa, joten se litteroitiin analysoinnin helpottamista varten.

Litterointi suoritettiin puhekielellä sanatarkasti, aina teemakohtaisesti. Teemakohtainen litterointi helpotti litteroinnin työmäärää ja auttoi ymmärtämään haastattelun sisältöä. Litteroinnin jälkeen aineistoa tulkittiin yhtenä tekstimassana ja sieltä etsittiin yhteneviä teemoja. Teemoja haettiin ensin yhden haastattelun sisältä, jolla pyrittiin tarkastelemaan, kuinka usein tietty teema tai asia toistui saman haastattelun aikana. Tämän jälkeen kaikista suoritetuista ja jo litteroiduista haastatteluista haettiin yhteneviä piirteitä. Käytännössä yhdenmuokaisuksia haettiin samojen, löydettyjen teemojen alta.

Toiseksi käytettäväksi menetelmäksi valittiin kyselylomake. Kyselylomakkeen suunnittelussa on hyvä perehtyä aihepiiriä koskevaan teoriakirjallisuuteen ja mahdollisiin tehtyihin tutkimuksiin. Kyselylomakkeessa ei kysytä asioita, joita olisi kiva tietää vaan sellaisia asioita, jotka selkeästi viittaavat tutkittavaan aiheeseen. Tästä syystä kyselylomakkeen suunnittelussa tulee päättää teoreettinen viitekehys sekä keskeiset käsitteet. (Vilka 2021, luku 4.)

Yleensä kysely toteutetaan osana määrällistä tutkimusta, mutta kyselyä voidaan hyödyntää myös osana laadullisen tutkimuksen tiedonhankintaa. Menetelmänä kysely on nopea ja tehokas ja sitä voidaan käyttää monella eri tavalla. Tyypillisimpiä kyselyitä ovat postitse lähetettävät kyselyt sekä internetissä täytettävät kyselyt. Kyselyn heikkoutena voidaan pitää sitä, että vastaajan suhtautumista kyselyyn ei voida arvioida. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 121-122.)

Kyselylomakkeessa on tärkeää, että tiedetään mihin kysymykseen tai kysymyksiin ollaan etsimässä vastauksia. Kyselylomakkeessa voi esittää strukturoituja eli monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä sekä sekamuotoisia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä vastaajalle asetetaan aina valmiit vastausvaihtoehdot. Avoimessa kysymyksessä vastaajilta saadaan spontaaneja mielipiteitä, jossa vastaamista on rajattu vain vähän. Sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot on osittain annettu etukäteen. (Vilka 2021, luku 4.)

Kyselylomaketta luodessa tulee miettiä kysymysten johdonmukaisuutta. Kysymykset tulee asettaa sellaiseen järjestykseen, että kysymyksistä muodostuu jonkinlainen juoni. Kysymykset esitetään kyselylomakkeessa selkeästi ja siten, että yhdessä kysymyksessä kysytään vain yhtä asiaa. Asiasältöä siis hajautetaan siten, ettei yhdessä kysymyksessä pyritä saamaan vastausta kaikkiin kysymyksiin. Näin helpotetaan vastaajan vastaamista kyselyyn. (Vilkkä 2021, luku 4.)

Kysely luotiin yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointeja sekä yleisötilaisuuksien palotarkastuksia tällä hetkellä tekeville sekä niitä ennen tehneille. Tällä saatiin käsitystä siitä, onko tilanteessa tapahtunut suuria muutoksia vuosien varrella. Kysely luotiin Google Forms -alustalla ja siihen tuli vastata anonyymisti. Kyselylomakkeeseen valittiin sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymysten pohjalta kysely ohjasi mahdollisia lisäkysymyksiä vastaajille. Lisäkysymykset olivat pääsääntöisesti avoimia kysymyksiä ja pyrkivät luomaan syvempää ymmärrystä siitä, miksi vastaaja on vastannut monivalintaan vastaamallaan tavalla.

Kysely lähetettiin yhteensä 14 henkilölle ja vastaukset saatiin 11 vastaajalta. Kyselyyn vastaneiden osuus on suhteellisen suuri, vaikka kysely lähetettiin pienelle ryhmälle. Kyselyn kysymysten kokonaismäärä riippui vastaajan vastauksista, mutta keskimäärin kysely tarjosi 15 kysymystä vastaajalle. Kysymykset pyrkivät saamaan vastauksia toimeksiantajan ongelmaan siitä, millaisessa tilassa yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointi ja yleisötilaisuuksien palotarkastukset ovat ja miten niitä tulee kehittää. Tehdyn kyselyn kysymykset on esitetty liitteessä 2. Kyselyssä * -merkki kuvastaa pakollista kysymystä. Pakollisiin kysymyksiin vastattaessa kysely tarjosi tarkentavia kysymyksiä, riippuen siitä mitä vastaaja on edelliseen kysymykseen vastannut.

Kyselylomakkeen analysoinnissa käytetään vahvasti samoja piirteitä kuin puolistrukturoidun teemahaastattelun analysoinnissa. Kyselylomakkeen vastaukset teemoitetaan ja niistä etsittiin yhtäläisyyksiä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 134; Hiltunen 2021b.) Kyselylomakkeen vastaukset eivät kuitenkaan ole verrattavissa puolistrukturoidun teemahaastattelun vastauksiin, sillä kysely tuotettiin eri asemassa oleville työntekijöille. Kyselylomakkeessa huomioidaan myös määrällisen tutkimustulosten piirteitä, vaikka niitä ei oteta sellaisenaan huomioon opinnäytetyössä.

5.3 Tulokset

Tulosten pohjalta pyrittiin saamaan käsitys siitä, minkälainen tilanne Lapin pelastuslaitoksella on tällä hetkellä yleisötilaisuuksien suunnitelmien arvioinnissa ja mitä muutoksia tilanteeseen halutaan. Haastatteluiden ja kyselyiden vastauksista ilmeni pitkälti samankaltaisia piirteitä ja tästä syystä menetelmistä saadut tulokset tukevat toisiaan. Tulokset esitetään esiinnousseiden teemojen pohjalta siten, että eniten esiintyvä teema on esitetty ensimmäisenä. Tulosten

kautta tarkoituksena on luoda konkreettista pohjaa tehtävälle oppaalle sekä sen tarkoituksenmukaisuudelle.

Henkilöstöpula ja organisaatiomuutos

Erityisesti haastatteluissa nostettiin esiin Lapin pelastuslaitoksen henkilöstöpula ja organisaatiomuutos. Lapin pelastuslaitoksella on tällä hetkellä käynnissä suuri organisaatiomuutos, joka hetkellisesti saattaa vaikuttaa työntekijöihin. Haastatteluista ilmeni, että Lapin pelastuslaitoksen toimialue on niin laaja, ettei se koskaan tule saavuttamaan täydellistä henkilöstömäärää. Tämänhetkisen henkilöstön puutteen vuoksi yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointeja tekee osittain henkilö, joka niitä ehtii tehdä. Kyselyssä mainittiin, että ”Toimintatapoja Lapin pelastuslaitoksella yleisötilaisuuksien suhteen on tällä hetkellä tasan niin monta kuin on yleisötilaisuuksien parissa toimiviakin”. Työtehtävät on priorisoitava ja henkilöstön tulee tehdä päätös itsenäisesti siitä, mikä työtehtävä on ensisijainen. Työpanoksen käyttäminen olisi vastaajien mukaan keskitettävä siten, että suurempiin yleisötilaisuuksiin käytetään myös suhteessa enemmän työaika. Yleisötilaisuuksien suunnitelmista on kyettävä irrottamaan sellaiset suunnitelmat, jotka arvioitujen riskien mukaan aiheuttavat todistetusti esimerkiksi huomattavaa henkilövahinkojen vaaraa. Kyselyn vastauksissa nostettiin esiin toive siitä, että suunnitelmat arvioisi aina tietyt, tehtävään nimetyt henkilöt. Nämä henkilöt lähettäisivät arvioinnin tiedoksi sen paikkakunnan paloasemalle, jossa yleisötilaisuus järjestetään. Lisäksi samalla ilmoitetaan, tuleeko yleisötilaisuuteen tehdä palotarkastus suunnitelman perusteella vai ei.

Kyselyyn vastanneista puolet olivat sitä mieltä, että pelastusviranomaisen lakisääteiset tehtävät ovat epäselvät. Tähän saattaa vaikuttaa edellä mainittu henkilöstön vajuus, mutta erityisesti esiin nostettiin viranomaisyhteistyö. Viranomaisyhteistyö on merkittävässä osassa yleisötilaisuuksia, mutta ”Yleisötapaukset vaativat laajaa osaamista eri viranomaisten kesken ja rajapinta eri viranomaisten toimivallasta on epäselvä. Eri viranomaiset toimivat ”omissa lokeeroissaan”. Esiin nousi myös ongelma siitä, ettei Lapin pelastuslaitos ole ottanut selkeää linjaa vastuualueista. Eräs vastaaja vastasikin seuraavasti: ”Vastuualueita ei ole määritetty millään tavalla.”

Tapahtumajärjestäjän luomat ongelmat

Haastatteluissa sekä kyselyn vastauksissa nousi esiin myös tapahtumajärjestäjän tuoma ongelma siitä, että yleisötilaisuuden suunnitelma toimitetaan pelastusviranomaiselle lainsäädännöllisen 14 vuorokauden jälkeen. Kyselyssä selvisi, että Lapin pelastuslaitos on aikaisempina vuosina hyväksynyt myöhässä toimitetut suunnitelmat ilman perusteltua syytä ja kuitannut ne vanhan tavan mukaisesti hyväksytyksi. Tätä tukee kyselyyn saatu vastaus: ”Yleinen vastaus puutteisiin on: näin me ollaan tehty aina ennenkin, eikä koskaan aikaisemmin ole ollut huomautettavaa.” Tämänhetkinen lainsäädäntö määrää, että yleisötilaisuuden suunnitelma tulisi

pelastusviranomaisen puolesta arvioida, jonka vuoksi pelastusviranomaisella on oltava riittävästi aikaa suunnitelman läpikäyntiin. Haastatteluiden ja kyselyn tulosten perusteella tilanteeseen toivotaan selkeää linjausta, jotta pelastusviranomaisen työ helpottuu. Tällä hetkellä tapahtumajärjestäjä vetoaa edellisten vuosien toimintaan ja vaatii vastaanottamaan pelastussuunnitelman myös jatkossa myöhässä.

Kyselyssä yli puolet kertoivat tapahtumajärjestäjän aiheuttavan ongelmia myös yleisötilaisuuksien palotarkastuksissa. Huomattavan usein tavataan ongelmaa, jossa pelastussuunnitelmassa esitetyt asiat eivät toteudu. Tapahtumajärjestäjä jättää varautumatta erilaisiin riskeihin eikä tiedosta kaikkia tapahtuman aiheuttamia riskejä. ”Tapahtuman järjestäjä saattaa tarkoituksenmukaisesti johtaa valvovia viranomaisia harhaan tai jättää tärkeitä tietoja kertomatta. Tapahtuman järjestäjä ei usko, että virheellisestä toiminnasta aiheutuu seuraamuksia.”

Lainsäädäntö

Haastatteluissa lainsäädäntö koettiin suhteellisen helpoksi ymmärtää ja tulkita. Ainoana ongelmana haastatteluissa nähtiin, että lainsäädäntö jättää jonkin verran tulkinnan varaa pelastusviranomaiselle. Näihin tulkinnallisiin kohtiin olisi yhden haastateltavan mukaan saatava yhtenäinen linja, jotta tapahtumajärjestäjiä kohdeltaisiin Lapin pelastuslaitoksen toimialueella yhdenmukaisesti. Sen sijaan kyselyssä selvisi, että lain ymmärtämisessä on haasteita. Toiveena oli, että lopputuloksena syntyvässä oppaassa lainsäädännöllisiä näkökulmia esitettäisiin selkeästi. Sekä kyselyssä että haastattelussa kerrottiin, että työyhteisössä tuetaan lainsäädännöllisten asioiden ymmärtämisessä ja mahdollisissa muutoksissa. Erityisesti sellaisten henkilöiden kanssa, jota mahdollinen lakimuutos koskee, käydään muutokset perusteellisesti läpi.

Haastattelussa nostettiin kuitenkin esiin ongelma siitä, että lainsäädännölliset asiat käydään usein läpi nimenomaan erityisesti niiden henkilöiden kanssa, jota muutos koskee. Tällä hetkellä kuitenkin yleisötilaisuuksien pelastussuunnitelmien arviointeja tekee se, joka ehtii. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseinen henkilö ei välttämättä pääsääntöisesti työskentele yleisötilaisuuksien parissa. Myös tällaiselle henkilölle olisi saatava tieto lainsäädännön muutoksista. Haastattelussa kävi ilmi, että pelkona on, ettei lainsäädännön muutokset tavoita kaikkia niitä henkilöitä, joita sen tulisi tavoittaa, mikäli muutoksista keskustellaan vain tiettyjen henkilöiden kanssa.

Toimintaohjeet

Haastatteluiden ja kyselyn vastausten perusteella Lapin pelastuslaitoksella ei ole olemassa valmista arviointilomaketta yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointiin eikä yleisötilaisuuksien palotarkastuksiin. Haastattelussa ilmeni, että yleisötilaisuuksien palotarkastukset suoritetaan pääsääntöisesti samalla kaavalla yhdessä muiden viranomaisten kanssa eikä niiden

suorittamisessa ole havaittu suuria ongelmia. Kyselyn perusteella lähes kaikki vastaajista toivovat, että yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointeihin tulisi selkeät toimintaohjeet ja valmiit arviointilomakkeet. Lomakepohjat helpottaisivat työntekoa ja näyttäytyisivät tapahtumajärjestäjälle tasalaatuisena työnä. Kyselyn vastauksissa lomakepohjista toivottiin yksinkertaista ja yksityiskohtaista asiakirjaa, mutta kuitenkin sellaista, joka sisältää vain oleelliset asiat. Haastatteluissa korostui, että oppaan tulee olla helposti jalkautettavissa henkilöstölle ja sen tulee palvella suunnitelmien arvioinnissa.

Viranomaisyhteistyö ja palaute

Kyselyssä selvisi, että lähes kaikki vastaajista on tehnyt jossain kohtaa työuraansa viranomaisyhteistyötä yleisötilaisuuksien suhteen. Pääsääntöisesti viranomaisyhteistyötä on tehty poliisin ja rakennusvalvonnan kanssa. Vastaajat kertovat viranomaisyhteistyön sujuvan pääsääntöisesti hyvin ja olevan tuloksekasta, kun keskusteluyhteys yhteistyötä tekevään viranomaiseen on saatu. Vastaajien mukaan viranomaisyhteistyö perustuu pitkälti lainmääräämiin velvollisuuksiin sekä monipuolisemman kuvan saantiin. Viranomaisyhteistyö nostettiin esiin myös haastatteluissa, jossa mainittiin, että pääsääntöisesti poliisi ja ensihoito ovat sellaisia viranomaisia, joiden kanssa tehdään yhteistyötä yleisötilaisuuksien suhteen. Haastatteluissa toivottiin, että poliisin ja ensihoidon kanssa tehtäisiin jopa enemmän yhteistyötä ja mahdollisesti oppaaseen määriteltäisiin sellaiset yleisötilaisuudet, joista tullaan aina olemaan yhteydessä poliisiin sekä ensihoitoon.

Kyselyssä suurempi osa vastaajista oli sitä mieltä, että ei saa palautettaan tekemästään työstä. ”Luonnollisesti toisinaan tulee välitöntä palautetta (lähinnä tapahtuman järjestäjältä), mutta omavalvonta-tyyppinen jälkikäteistarkastelu olisi varmasti paikallaan.” Kyselyssä toivottiin, että esimies antaisi rakentavaa palautetta ja yleisötilaisuutta käsiteltäisiin myös yleisötilaisuuden jälkeen. Tällöin yleisötilaisuus olisi jo toteutunut ja sitä voitaisiin tarkastella kokonaiskuvana. ”Esimieheltä olisi hyvä saada selkeää ja ohjaavaa palautetta. Myös muilta viranomaisilta toivoisi palautetta yleisötapahtumista, kuin myös itse tapahtumajärjestäjältä.” Vastaajat, jotka olivat saaneet omasta mielestään riittävästi palautetta tekemästään työstä, olivat saaneet palautteen pitkälti aina tapahtumajärjestäjältä. ”Tapahtuman järjestäjä on kiitellyt, kun on tarkastuksella huomoinu asioita, mitä järjestäjä ei ole tullut ajatelleeksi.”

5.4 Oppaan kuvaus

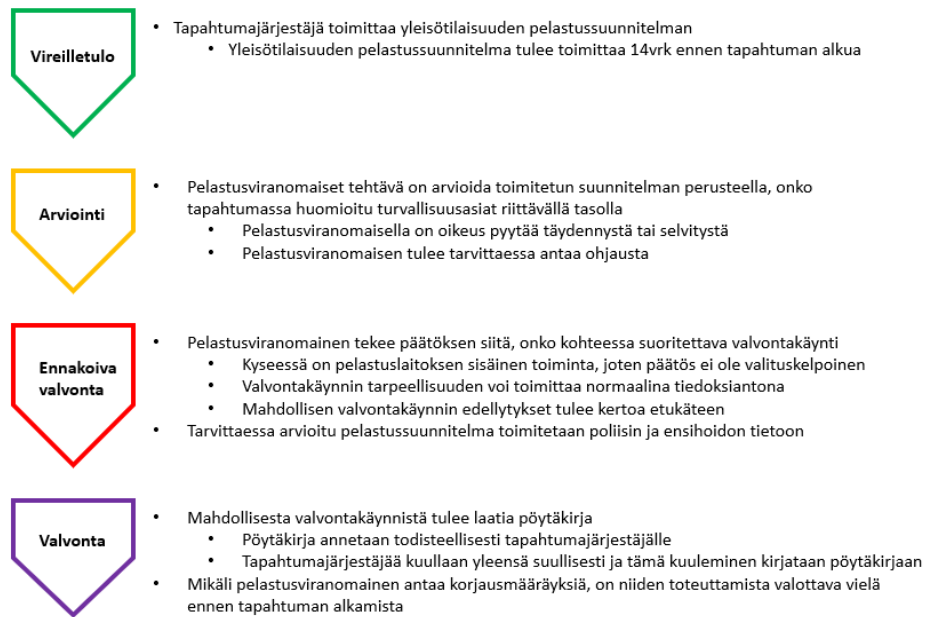
Lapin pelastuslaitokselle suunniteltu ja toteutettu opas on työstetty haastatteluiden, kyselyiden ja lainsäädännön pohjalta. Opasta on tehty yhteistyössä Lapin pelastuslaitoksen kanssa ja oppaasta on järjestetty muutamia Teams-palavereja, jossa oppaan sisältöä on käyty läpi yhdessä henkilöstön kanssa. Oppaan tarkoituksena on olla henkilöstöä palveleva tuotos, joka on helppo jalkauttaa henkilöstön käyttöön.

Oppaan rakenne alkaa johdannolla, jossa kerrotaan lyhyesti oppaan taustoja ja sisältöä. Johdannossa kerrotaan oppaan olevan Laurea-ammattikorkeakoulun sekä Lapin pelastuslaitoksen opinnäytetyötoimeksiannon pohjalta syntyvä opas. Johdannossa mainitaan, että oppaan teossa on käytetty kehittämistyön menetelmiä, jotta henkilöstö tietää, että työntekijät ovat olleet osaltaan mukana oppaan sisällön luonnissa. Johdannon tarkoitus on antaa sellaiselle lukijalle, joka ei osallistunut oppaan työstöön, ymmärrys siitä, millä perusteella opas on luotu. Oppaan johdannossa painotetaan, että kyseinen opas on salattu eikä sitä tule jakaa organisaation ulkopuolelle.

Oppaan seuraavassa luvussa käsitellään lyhyesti keskeistä käsitteistöä. Käsitteistön tarkoituksena on tutustuttaa lukija käsiteltäviin asioihin ja varmistaa, että lukija ymmärtää oppaassa käytettäviä käsitteitä ja termejä. Oppaassa on esitetty lyhyesti esimerkiksi käsitteet tapahtumajärjestäjä sekä yleisötilaisuus, sillä näitä käsitteitä ei avata oppaan myöhemmissä luvuissa, vaikka ne esiintyvät oppaan tekstisisällössä useaan kertaan.

Oppaan kolmas luku koostuu lainsäädännöstä eli tässä tapauksessa käytännössä tietoperustasta. Lainsäädäntö otettiin oppaassa huomioon, sillä kyselyn vastausten mukaan lainsäädäntöä on hyvä luoda selkeästi luettavaan muotoon. Lainsäädännössä perehdyttiin erityisesti pelastuslakiin, joka määrittelee hyvän yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman piirteitä. Lainsäädäntö esitettiin yksinkertaisesti ranskalaisia viivoja sekä värejä hyödyntäen, jotta lainsäädännön lukeminen pysyy mielekkäänä. Lainsäädäntö-osuudessa otettiin huomioon myös pyrotekniikka. Lainsäädäntöä havainnollistettiin erilaisin kuvioin, jotta opasta silmäiltäessä kuvat nousevat esiin ja herättävät lukijan uteliaisuuden.

Lainsäädännön läpikäynnin jälkeen oppaassa siirrytään pelastussuunnitelman käsittelyyn. Tässä luvussa esitetään, kuinka pelastusviranomaisen tulee toimia siitä hetkestä eteenpäin, kun yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma tai muu vastaava suunnitelma saapuu pelastusviranomaiselle arvioitavaksi. Toimet on esitetty yksinkertaisesti numeroin siten, että numero 1 vastaa ensimmäistä pelastusviranomaisen tehtävää työtehtävää ja etenevät siitä numeroin aina viimeiseen työtehtävään asti. Koska kyseessä on salattu opas, ei tässä kuvauksessa tulla kertomaan pelastusviranomaisen tarkkoja toimia. Alla olevassa kuviossa 5 voi kuitenkin nähdä yleisen periaatteen sille, kuinka pelastusviranomaisen toimii siitä hetkestä eteenpäin, kun yleisötilaisuuden suunnitelma saapuu pelastusviranomaisen arvioitavaksi.



Kuvio 5: Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman yleinen valvontaprosessi (mukailten Suomen kuntaliitto 2018)

Viimeisenä pelastusviranomaiselle suunnatussa oppaassa on liitteet, joita yleisötilaisuuden suunnitelman arvioinnissa tarvitsee. Oppaassa on valmis pöytäkirja suunnitelman arvioinnille, jonka avulla jokainen pelastusviranomainen kirjaa samanlaisen pöytäkirjan tapahtumajärjestäjälle sekä mahdollisesti poliisille ja ensihoidolle. Pöytäkirja on täytetty valmiiksi esimerkein, jolloin sen täyttö ja ymmärtäminen on helpompaa. Lisäksi pöytäkirjassa on lausunto-osuus, johon on kirjattu vinkkejä siitä, mitä lausunnon tulee pitää sisällään. Erityistä huomiota lausunnon kirjoituksessa on pyydetty kiinnittämään suunnitelman tunnistettuihin riskeihin, niiden arviointiin ja toimenpiteisiin. Tunnistettujen riskien sekä niiden ehkäisevillä toimenpiteillä saadaan kuvaa siitä, millainen yleisötilaisuus on tiedossa ja onko tapahtumajärjestäjä todella huomioinut yleisötilaisuutta vastaavat vaarat ja riskit. Pelastusviranomaisen tulee lausunnossa kiinnittää huomiota myös tapahtuman luonteeseen sekä sen laajuuteen ja rinnastaa näitä määriteltyihin turvallisuustoimiin.

6 Johtopäätökset

Yleisötilaisuuksien turvallisuus on ensisijaisesti tapahtumajärjestäjän vastuulla. Yleisötilaisuuksissa pelastusviranomaisen osuutta pidetään vähäisenä, vaikka pelastusviranomaisen tehtävänä on nimenomaan vähentää onnettomuuksia sekä pelastaa ihmisiä onnettomuuden

tapahduttua. Yleisötilaisuuksissa poliisi on kuitenkin se viranomainen, joka tekee päätöksen siitä, saako yleisötilaisuutta järjestää. Käytännössä pelastusviranomaisen tekemällä suunnitelman arvioinnilla ei ole siis vaikutusta yleisötilaisuuden järjestämisen luvan saantiin, vaikka poliisi ottaa suunnitelman arvioinnin päätöksessään huomioon. Tällä voidaan perustella sitä, miksi Lapin pelastuslaitoksella ei ole aikaisempina vuosina tuotettu selkeästi linjattua suunnitelmien arviointia. Arvioinnin tarkoituksena on auttaa sekä tapahtumajärjestäjää että muita viranomaisia ja yhteistyökumppaneita ymmärtämään, onko yleisötilaisuudessa varauduttu mahdollisiin poikkeaviin tilanteisiin asianmukaisesti. Pelastusviranomaisen tehtäväksi jää rajoittaa tapahtuneita onnettomuuksia, jotta niiden seuraukset jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Yleisötilaisuuksien turvallisuuden monimuotoisuus valkeni opinnäytetyöprosessin aikana. Tapahtumaturvallisuudesta on tehty useita tutkimuksia erityisesti yksityisen turvallisuusalan sekä tapahtumajärjestäjän näkökulmasta. Tutkimustuloksia löytyy kuitenkin todella vähän, jos ollenkaan viranomaisten näkökulmasta. Tapahtumaturvallisuudessa haastavinta on se, ettei yleisötilaisuudet ole koskaan verrattavissa toisiinsa, vaikka niistä löytyisi samankaltaisia ominaisuuksia. Jokaisessa järjestettävässä yleisötilaisuudessa on aina omat vaarat ja riskit eikä yksikään yleisötilaisuus toista itseään. Opinnäytetyön lopputuloksena syntynyt opas nojaa opinnäytetyössä saatuihin tuloksiin sekä tähänhetkiseen, voimassaolevaan lainsäädäntöön.

Opinnäytetyö tarjosi toimeksiantajalle oppaan yleisötilaisuuksien suunnitelmien arvioinnista. Opasta ei otettu toimeksiantajaorganisaatiossa käyttöön vielä opinnäytetyön teon aikana, joten suunnitelmien arvioinnin yhdenmukaisuuden kehittäminen on toimeksiantajaorganisaatiossa vasta alkamassa. Vaikka toimeksiantajaorganisaatio ottaa oppaan käyttöön, se koskee vain suunnitelmien arviointia ja sisältää siihen tarpeelliset ohjeistukset. Tämän vuoksi toimeksiantajaorganisaation tulee siis vielä itsenäisesti kehittää myös yleisötilaisuuksien palotarkastusten yhdenmukaisuutta saatujen tulosten perusteella. Opinnäytetyön tietoperusta ja tulokset antavat toimeksiantajaorganisaatiolle pohjaa siihen, millaista muutosta myös palotarkastuksiin on tehtävä.

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksissa pyritään aina ensisijaisesti välttämään virheiden syntymistä. Kaikissa tutkimuksissa tulosten pätevyys ja luotettavuus kuitenkin vaihtelevat ja tästä syystä tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksiin liittyy vahvasti kaksi eri käsitettä: reliabelius ja validius. Reliabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, kun taas validius tarkoittaa kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.)

Toteutettu kyselylomake ja puolistrukturoitu teemahaastattelu tehtiin siten, että vastaajat jäivät nimettömiksi. Tähän päädyttiin siitä syystä, että osallistujien määrä oli molemmissa

hyvin pieni. Erityisesti haastatteluiden suorista vastauksista haastateltava olisi suoraan tunnistettavissa. Haastateltavista ja kyselyn vastaajista ei kerätty tietoa, jonka perusteella he olisivat tunnistettavissa esimerkiksi nimen, iän tai organisaatiossa olevan viran puolesta. Tämän lisäksi kaikki opinnäytetyön teossa esiin tulleet dokumentit Lapin pelastuslaitoksen puolelta eivät esiinny tässä opinnäytetyössä, jotta varmistutaan dokumenttien salassapitovelvollisuudesta.

Kyselylomake oli käytettävistä menetelmistä luotettavuudeltaan epävarmin. Pelkona oli, että vastaajat ymmärtävät kysytyt kysymykset eri tavalla kuin kyselyn luoja on ajatellut. Silloin on mahdollista, että vastaukset ovat epäpäteviä tai niihin ei saada haluttuja vastauksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226-227.) Kyselylomakkeen teko oli opinnäytetyön kannalta kuitenkin parhain menetelmä. Sen avulla työntekijät vastasivat rohkeilla sanavalinoilla kysytyihin kysymyksiin ja tilanteen juurisyyt saatiin selville. Todennäköisesti vastaaviin tuloksiin ei olisi päästy, mikäli kyselylomake olisi toteutettu omalla nimellä varustettuna tai haastattelun muodossa.

Haastattelun suhteen haastateltavien määrä olisi saanut olla suurempi. Haastattelussa kuitenkin saatiin haastateltua sanavalmiita esihenkilöitä, joilla oli kokemusta ja ajatuksia yleisötilaisuuksien suunnitelmien arvioinnista. Haastattelun järjestäminen sujui haastateltavien kanssa mallikkaasti eikä haastattelutilanteissa havaittu ongelmia. Haastattelut etenivät vapaamuotoisella keskustelulla, jonka johdosta haastatteluista saatiin hyödynnettyä paljon tietoa opinnäytetyön lopputuloksessa syntyvässä oppaassa.

Opinnäytetyössä käytetyt lähteen on pyritty valitsemaan mahdollisimman ajantasaisen tiedon mukaan. Erityisesti lainsäädäntö ja kaikki lakiin perustuvat lähteet on haettu Finlex-palvelusta ja niiden ajantasaisuus on tarkistettu. Näin opinnäytetyössä on varmistuttu siitä, että lainsäädäntö on tämänhetkisten lakien ja asetusten mukaista. Opinnäytetyössä käytiin lainsäädäntöä läpi vain siltä osin kuin se selvästi koskettaa pelastusviranomaisen työtä yleisötilaisuuksien suhteen. Kirjallisuuslähteissä suurin osa lähteistä valittiin sen mukaan, millaista tietoa on saatavilla. Yleisötilaisuuksista on tehty vain vähän tutkimuksia erityisesti pelastusviranomaisen näkökulmasta ja ulkomaalaisia tutkimuksia on vaikea hyödyntää opinnäytetyössä, sillä lainsäädäntö eri maiden välillä poikkeaa toisistaan. Tästä syystä opinnäytetyössä tyydyttiin 2010-luvun taitteen tietoon yleisötilaisuuksista ja niiden ongelmista. Tutkimusmenetelmiä valittaessa pyrittiin kuitenkin hyödyntämään mahdollisimman uutta tietoa.

Lähteet

Painetut

Alasilta, A. 1999. Näin kirjoitat tehokkaasti. Viestintäopas työelämän kirjoittajalle. 2. painos. Helsinki: Inforviestintä.

Bowdin, G., Allen, J., O'Toole, W., Harris, R. & McDonnell, I. 2007. Events Management. Oxford: Butterworth-Heinemann. 2. painos.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 18. painos.

Lampinen, J. 2011. Ekologisen ja turvallisen yleisötilaisuuden järjestämisopas. Pori: Suomen Ympäristö- ja Terveysalan Kustannus.

Lampinen, J. & Välikylä, T. 2009. Yleisötilaisuuden järjestämisopas. Pori: Suomen Ympäristö- ja Terveysalan Kustannus.

Leppänen, J. 2006. Yritysturvallisuus käytännössä. Turvallisuusjohtamisen portfolio. Helsinki: Talentum.

Luukkonen, M. 2004. Tekstiä tekemään! Kirjoittajan opas. Helsinki: WSOY.

Niinikangas, V. & Laukkanen, M. 2001. Ajatukset käyttöön. Julkaisijan käsikirja. Turku: Enostone.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: SanomaPro.

Paasonen, J. 2013. Yleisötilaisuuksien turvallisuus. Helsinki: Tietosanoma.

Pesonen, E. 2007. Julkaisijan käsikirja. Jyväskylä: WSOY.

Silvers, J. & O'Toole, W. 2018. Risk management for events. 2. painos. London: Routledge.

Suominen, A. 2003. Riskienhallinta. 3. painos. Helsinki: WSOY.

Vuoripuro, J. 2007. Suurten yleisötilaisuuksien turvallisuusopas. Helsinki: Suomen pelastusalan keskusjärjestö.

Sähköiset

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Getz, D. 2013. Event Studies. Theory, Research and Policy for Planned Events. E-kirja. Taylor & Francis Group.

Graham, J. & Wiener, J. 1997. Risk vs. Risk: Tradeoffs in Protecting Health and the Environment. E-kirja. Harvard University Press.

Hiltunen, K. 2021a. Tapahtumaturvallisuus ja järjestäjän vastuut. Viitattu 24.11.2021.
<https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=deff2e79-126d-4ccb-831c-050d9e4a1a30>

Hiltunen, L. 2021b. Metodina kyselytutkimus. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 29.8.2021.
<http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/kyselytutkimus2.pdf>

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Kajander, R. 2021. Poliisi hajotti hengellisen yleisötilaisuuden Espoossa - kaksi henkilöä otettiin kiinni. Yle uutiset. Viitattu 22.11.2021.
<https://yle.fi/uutiset/3-11879005>

Kanninen, A. & Salomaa, M. 2020. Tapahtumaturvallisuuden merkitys asiakaskokemuksen muodostumisessa - Case: M19. Opinnäytetyö. LAB-ammattikorkeakoulu. Lahti. Viitattu 20.11.2021.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/341839/Salomaa_Miika_Kanninen_Alpo.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kokoontumislaki 530/1999. Viitattu 26.10.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990530>

Kotimaisten kielten keskus 2021. Ohjeita ohjeiden tekijöille. Viitattu 12.9.2021.
https://www.kotus.fi/ohjeet/hyvan_virkakielen_ohjeita/ohjeita_ohjeiden_tekijoille

Laki holhoustoimesta 442/1999. Viitattu 26.10.2021.
<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990442>

Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005. Viitattu 31.10.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050390#L1P6>

Lapin liitto 2021. Pelastuslautakunta. Viitattu 23.10.2021.
<https://www.lapinliitto.fi/paatoksenteko/pelastuslautakunta/>

Männikkö, M. & Nurminen, J. 2018. Selvitys viranomaisyhteistyö. Erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla. Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset. Helsinki: Grano. Viitattu 24.11.2021.
<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/10/20115503/VTV-Selvitys-3-2018-Viranomaisyhteisty-erityisesti-sisaministerion-hallinnonalalla.pdf>

Nyberg, S. & Priks, M. 2017. Public order and private payments: Evidence from the Swedish soccer league. Journal of Public Economics. Volume 153. Elsevier. Viitattu 19.11.2021.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S004727271730107X>

Panostajalaki 423/2016. Viitattu 31.10.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160423#P3>

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 28.10.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L3P16>

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto 2021. Yleisötapahtuman pelastussuunnitelman mallipohja. Viitattu 24.11.2021.

<https://pelastuslaitokset.fi/julkaisu/pelastussuunnitelmapohja>

Poliisi 2020. Yleisötillaisuudet. Viitattu 26.10.2021.

<https://poliisi.fi/yleisotillaisuudet>

Porola, H. 2007. Viranomaisyhteistyö - hyvät käytännöt. Pelastusopiston julkaisu. Viitattu 24.11.2021.

http://info.smedu.fi/kirjasto/paloportti/2007/35605_Taitto_al2007.pdf

Rau, P-L., Plocher, T. & Choong, Y-Y. 2012. Cross-Cultural Design for IT Products and Services. E-kirja. Taylor & Francis Group.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, T. 2010. Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Sisäministeriö 2021. Sopimuspalokunnat. Viitattu 23.10.2021.

<https://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/sopimuspalokunnat>

Suomen Kuntaliitto 2018. Pelastuslaitosten valvonnan aapinen. Valvontatoiminta on yhdenmu-
kaista, uskottavaa ja vaikuttavaa. Viitattu 24.11.2021.

<https://www.pelastuslaitokset.fi/sites/default/files/2020-03/valvonnanabc.pdf>

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 24.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Suomen Standardisoimisliitto SFS ry 2018. SFS-ISO 31000:2018. Riskienhallinta. Ohjeet. 2. painos. Viitattu 19.11.2021.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2021. Tapahtumaturvallisuus. Opas. Viitattu 24.11.2021.

<https://tukes.fi/documents/5470659/11781251/Tapahtumaturvallisuus-opas/c6c8241a-abb6-123f-1752-bf0c1cd85451/Tapahtumaturvallisuus-opas.pdf>

Turvanasi Lapissa 2021. Pelastuslaitos Lappi. Viitattu 23.10.2021.

https://www.esitteemme.fi/lapin_pelastuslaitos/MailView/

Työterveyslaitos 2021. Riskien tunnistus ja hallintakeinot. Viitattu 19.11.2021.

<https://www.ttl.fi/vesihuoltolaitosten-tyoturvallisuus-opas/riskien-tunnistus-ja-hallintakeinot/>

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011. Viitattu 28.10.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110407#P3>

Valtioneuvoston asetus räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta 819/2015. Viitattu 1.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/al-kup/2015/20150819?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=819%2F2015#Pidm45237815502464>

Valtiovarainministeriön julkaisu 2017. Ohje riskienhallintaan. Viitattu 20.11.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80013/VM_22_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtonen, V. 2007. Viranomaisyhteistyö - hyvät käytännöt. Pelastusopiston julkaisu. Viitattu 24.11.2021.

http://info.smedu.fi/kirjasto/paloportti/2007/35605_Taitto_al2007.pdf

Varsinais-Suomen Pelastuslaitos 2021. Palotarkastus. Viitattu 31.10.2021.

<https://www.vspelastus.fi/varsinais-suomen-pelastuslaitos/tarkastuspalvelut/palotarkastus>

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Walden, V. 2018. Näin teet yksinkertaisen riskianalyysin tapahtumallesi. Blogikirjoitus. Opens. Viitattu 20.11.2021.

<https://opens.fi/blogi/nain-teet-yksinkertaisen-riskianalyysin-tapahtumallesi/>

Julkaisemattomat

Esihenkilö, X 2021. Haastattelu 22.10.2021. Lapin pelastuslaitos. Teams.

Esihenkilö, X. 2021. Haastattelu 11.11.2021. Lapin pelastuslaitos. Teams.

Esihenkilö, X. 2021. Haastattelu 12.11.2021. Lapin pelastuslaitos. Teams.

Kuviot

Kuvio 1: Perinteinen riskimatriisi (mukaillen Työterveyslaitos 2021)	10
Kuvio 2: Riskienhallintaprosessi (mukaillen SFS-ISO 31000:2018).....	12
Kuvio 3: Pelastussuunnitelman sisältö (tiedot: Vuoripuro 2007 & Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto 2021)	16
Kuvio 4: Pyrotekniikan ilmoituksen tiedot (mukaillen Valtioneuvoston asetus räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta 819/2015).....	19
Kuvio 5: Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman yleinen valvontaprosessi (mukaillen Suomen kuntaliitto 2018)	31

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko.....	40
Liite 2: Kysely	41

Liite 1: Haastattelurunko

Teema 1: Työskentelytavat

1. Mikä on roolisi organisaatiossa?
2. Mikä on roolisi yleisötilaisuuksien tarkastuksessa?
 - a. Mikäli edellä olevat vastaukset poikkeavat paljon toisistaan, lisäkysymyksiä.
3. Onko vastualueet yleisötilaisuuksien tarkastuksiin jaettu selkeästi?
 - a. Miten ne on jaettu?

Teema 2: Lainsäädäntö

1. Onko lainsäädäntö yleisötilaisuuksista sinulle selkeä?
 - a. Miksi koet, että lainsäädäntö ei ole selkeä?
2. Käsitelläänkö työpaikalla lainsäädännön muutokset selkeästi läpi?
 - a. Miten?
3. Saako työntekijät riittävästi tukea ja tuetaanko heitä lainsäädännön ymmärtämisessä?
 - a. Miten työntekijöitä tuetaan?

Teema 3: Yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointi ja palotarkastus

1. Miten yleisötilaisuuksien palotarkastus teillä hoidetaan?
 - a. Kerro vaihe vaiheelta
2. Käyttävätkö palotarkastuksia tekevät henkilöt jotain tiettyä pohjaa?
 - a. Suoritetaanko siis jokainen tarkastus samalla kaavalla?
3. Tehdäänkö yleisötilaisuuksien palotarkastukset yksin vai yhdessä?
 - a. Koetko että ne tulisi tehdä yksin/yhdessä? Miksi?
4. Kuinka kauan yleisötilaisuuden kokonaisvaltaisessa tarkastuksessa (suunnitelma + palotarkastus) keskimäärin kuluu aikaa?
 - a. Koetko tuon ajan olevan riittävä huolelliseen työhön?

Teema 4: Ongelmatilanteet ja parannusehdotukset

1. Ilmeneekö yleisötilaisuuksien tarkastusten suhteen ongelmatilanteita?
 - a. Millaisia?
 - b. Kenestä johtuvia?
2. Miten ongelmatilanteet hoidetaan?
 - a. Kuka ongelmatilanteista ottaa vastuun?
3. Millaisia asioita parantaisit yleisötilaisuuksien tarkastuksissa?
4. Mihin asioihin toivot opinnäytetyössä valmistuvan oppaan erityisesti auttavan?

VAPAA SANA

Liite 2: Kysely



Kysely: Yleisötilaisuus - opas pelastusviranomaiselle

Tämä kysely on luotu osana Turvallisuuden ja riskienhallinnan tradenomi (AMK) tutkinnon opinnäytetyötä. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun sekä Lapin pelastuslaitoksen kanssa. Kysely on suunnattu erityisesti henkilöille, jotka tekevät tai ovat tehneet yleisötilaisuuksien palotarkastuksia sekä yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointeja Lapin pelastuslaitoksella. Vastaukset tullaan käsittelemään anonyymisti eikä kukaan vastaajista ole tunnistettavissa opinnäytetyössä käytettävistä tuloksista. Tarkoituksena on kerätä tietoa yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointien ja palotarkastusten nykytilanteesta sekä niiden mahdollisista ongelmakohtista.

1. Koetko, että yleisötilaisuuksien kokonaisvaltaiseen valvontaan (ml. palotarkastus, suunnitelmien arviointi, käynnit ja neuvonta) on varattu riittävästi aikaa? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

2. Mistä uskot tilanteen johtuvan? Koetko joutuvasi kiireen vuoksi tekemään huolimattonta työtä?

Kirjoita vastaus

3. Onko pelastusviranomaisen vastuualueet yleisötilaisuuksien suunnitelmien arviointien sekä yleisötilaisuuksien palotarkastusten suhteen sinulle selkeät? *

- Kyllä
- Ei

4. Kerro lyhyesti, miten vastuualueet on jaettu.

Kirjoita vastaus

5. Mitä puutteita koet vastuualueiden selkeydessä? Miksi vastuualueet eivät ole sinulle selkeät?

Kirjoita vastaus

6. Oletko tehnyt viranomaisyhteistyötä yleisötilaisuuksien suhteen? *

- Kyllä
- En

7. Minkä viranomaisen kanssa olet tehnyt yhteistyötä?

Kirjoita vastaus

8. Millaista viranomaisyhteistyö on ollut?

Kirjoita vastaus

9. Mistä syystä olet tehnyt viranomaisyhteistyötä?

Kirjoita vastaus

10. Koetko, että saat palautetta tekemästasi työstä? *

Kyllä

En

11. Millaista palautetta saat tai olet saanut? *Anna esimerkkejä.*

Kirjoita vastaus

12. Haluaisitko saada työstäsi palautetta? Mitä kautta toivoisit palautteen tulevan?
(*Esimieheltä, tapahtumajärjestäjältä, joltain muulta*)

Kirjoita vastaus

13. Onko yleisötalaisuuksia koskevien suunnitelmien arvioiteihin ja yleisötalaisuuksien palotarkastuksiin valmiit toimintaohjeet? *

Kyllä

Ei

14. Kuvaile valmiita toimintaohjeita.

Kirjoita vastaus

15. Minkä luulet vaikuttavan siihen, ettei toimintaohjeita ole?

Kirjoita vastaus

16. Koetko, että toimintaohjeet helpottaisivat yleisötalaisuuksien palotarkastuksia sekä yleisötalaisuuksien suunnitelmien arviointeja?

- Kyllä
 Ei

17. Miksi ei?

Kirjoita vastaus

18. Kuvaile, millaiset toimintaohjeet helpottaisivat yleisötalaisuuksien suunnitelmien arviointeja ja yleisötalaisuuksien palotarkastuksia.

Kirjoita vastaus

19. Onko yleisötalaisuuksien suunnitelmien (pelastussuunnitelma, turvallisuussuunnitelma tms.) arviointeihin valmiit lomakkeet? *

- Kyllä
 Ei

20. Koetko, että valmis lomake/lomakepohja helpottaisi yleisötalaisuuksien suunnitelmien arviointeja?

- Kyllä
 Ei

21. Miksi ei?

Kirjoita vastaus

22. Millaisia lomakkeita toivoisit olevan ja mitä lomakkeilta erityisesti vaadit?

Kirjoita vastaus

23. Kuvaile, millainen pohjalomake on käytössä.

Kirjoita vastaus

24. Onko yleisötalaisuuksien palotarkastuksiin valmiit pohjalomakkeet? *

- Kyllä
 Ei

25. Kuvaile, millainen pohjalomake on käytössä.

Kirjoita vastaus

26. Koetko, että valmis lomake/lomakepohja helpottaisi yleisötilaisuuksien palotarkastuksen tekoa?

- Kyllä
 Ei

27. Millaisia lomakkeita toivoisit olevan ja mitä lomakkeilta erityisesti vaadit?

Kirjoita vastaus

28. Miksi ei?

Kirjoita vastaus

29. Aiheuttaako tapahtumajärjestäjä yleisötilaisuuksien suunnitelmien arvioinnissa ongelmatilanteita?

*

- Kyllä
 Ei

30. Millaisia ongelmatilanteet ovat? Mistä uskot niiden johtuvan?

Kirjoita vastaus

31. Aiheuttaako tapahtumajärjestäjä yleisötilaisuuksien palotarkastuksissa ongelmatilanteita? *

- Kyllä
 Ei

32. Millaisia ongelmatilanteet ovat? Mistä uskot niiden johtuvan?

Kirjoita vastaus

33. Tunnetko yleisötilaisuuksien suunnitelmia koskevan lainsäädännön? *

- Kyllä
 En

34. Saatko tukea lainsäädännön ymmärtämiseen työyhteisöstä? Millaista tukea?

Kirjoita vastaus

35. **Vapaa sana** yleisötilaisuuksien tarkastuksista ja pelastussuunnitelmien arvioinneista.

Kirjoita vastaus